

જાનકીલાલ મોતીરામ શાહ ફૂન.

—: ચોથા ધોરણ માટે :—

“મુખ્યગણિત શિક્ષક”

ભાગ પહેલો

23 APR 1929

ચોથા ધોરણ માટે

ડિપ્ટેશન શિક્ષક

ચાર આના.

જાનકીલાલ મોતીરામ શાહ

ચોથા ધોરણ માટે

અથવા સાધનાત

સાધના.

જાનકીલાલ મોતીરામ શાહ

વેલ્ડેન ગાંધીન

ફેબ્રુઆરી

નવે ૧૯૨૯.

જાનકીલાલ મોતીરામ શાહ.

“મુખ્યગણિતશિક્ષક” મોતીરામ શાહ મુરત.

કિંમત ૩. ૦-૪-૦ પાંચ રૂબા.

૧૪૬૬૨

મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કોં ફ્રેન્ડ્સ.

બાળપોથી સાતમી સુધીના તથા કન્યા વાચનમાળા ત્રણે ભાગના અર્થની નોટો.

— બાળપોથી માટે :—
“મુખગણિત શિક્ષક” ભા. ૧ દોઢ આના.
“ડિક્ટેશન શિક્ષક” બે આના.

— પહેલી માટે :—
“મુખગણિત શિક્ષક” ભા. ૨. ૧૫૫ આના.
“ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૧. ૨૫ આના.
ત્રિવેદિ વાચનમાળાનો “ડિક્ટેશન
શિક્ષક” ચાર આના.

— બીજી માટે :—
“મુખગણિત શિક્ષક” ભા. ૩. બે આના.
“ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૨. ત્રણ આના.
સુરત શહેરનો “ભૂગોળ શિક્ષક” ૩ આના.

— ત્રીજી માટે :—
“મુખગણિત શિક્ષક” ભા. ૪. ૨૫ આના.
“ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૩. ત્રણ આના.
સુરત જિલ્લાનો નકશો પાંચ આના.
સુરત જિલ્લાનો ભૂગોળ શિક્ષક ત્રણ આના.
ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની
પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના.

— ચોથી માટે :—
“મુખગણિત શિક્ષક” ભા. ૫. ચાર આના.
“ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૪. ચાર આના.
સુંબઈ ઇ. ભૂં પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૫ આના.

— પાંચમી માટે :—
“મુખગણિત શિક્ષક” ભા. ૬. ચાર આના.
“ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૫. ચાર આના.
હિંદુસ્તાનની ભૂં પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના.

બીજા ધોરણ માટે અંગ્રેજીનાં મનોચરન પાંચ આના.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા—છગનલાલ માતીરામ શાહ. શાહપોર—સુરત.
છાપનાર—નારાયણરાવ એસ. નીકમ. કે. ‘શંકર’ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ—સુરત.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૬૬૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ મુખ ગાણિત શિક્ષક

વિષય ૧૧૪૪ : ૮૦૪ : ૩૧૦

૧૨ના ગુણોત્તરની સંપૂર્ણ નોંધ સાથે તમામ ગુણો-
ત્તરનાં લેખાં ફક્ત ત્રણજ રીતથી ગણી શકાય
એવી નવીન સરળ યુક્તિવાળો

—: ચોથા ધોરણનો: —

મુખગાણિત શિક્ષક ભાગ પ.

રચનાર:—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

“ડિક્ટેશન શિક્ષક” વગેરેના કર્તા.

રચનારનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

છાપનાર—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

છાપવાનું ઠેકાણું—“શંકર” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, ચૌઠાઝાંઝ-સુરત.

કર્તાએ સર્વ હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

સંવત ૧૯૮૫] આવૃત્તિ ૧૬મી. [સને ૧૯૨૯

કિંમત રૂ. ૦-૪-૦ (પોસ્ટેજ ગુરું.)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ મુખ્ય ઇલેક્ટ્રોનિક્સ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

અભિપ્રાય.

શ. રા. છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર-મુરત.

સક્ષાત્ દીગર-આપની બનાવેલી “ચોથા ધોરણની ભૂગોળ (મુખ્ય ઇલાકા)ની પ્રશ્નોત્તરમાળા” મેં પહેલેથી છેવટ સુધી વાંચી. અહીંની સ્કૂલમાં ધોરણ ચોથામાં ભૂગોળની પરીક્ષા હવેશમાં લખાણથી થાય છે, માટે અહીંના શિક્ષકોને ભૂગોળના પુસ્તક ઉપરથી પ્રશ્નોત્તર લખાવવા પડતા તે મહેનત આપના પુસ્તકથી ઘણી ઓછી થઈ છે. પ્રશ્નો પણ આપે નવા ધોરણમાં મંજૂર થયા પ્રમાણે ભૂગોળમાંથી ચૂંટી ઉત્તમ પ્રકારે ગોઠવ્યા છે, જેથી વિદ્યાર્થીઓને એકવાર વાંચી જવાથી સહજ યાદ રહી જાય છે, તે મારા જાતિ અનુભવથી જાણવામાં આવ્યું છે. આવા પ્રશ્નોત્તરમાં બાળકને પણ રસ પડે છે, અને શિક્ષકની મહેનત વૃથા જતી નથી. આવું ઉત્તમ પુસ્તક બહાર પાડવા માટે આપને ધન્યવાદ આપું છું, અને આપના પ્રયાસને સારું ઉત્તેજન મળે એમ હૃદયથી ઇચ્છું.” એજ.

લી૦

સુગવ્ધાનજ દેવજી પંડ્યા.

માંગરોળ (કાઠિઆવાડ) તાલુકા સ્કૂલ માસ્તર.

<p>પ્રકરણ ૧. કોષ્ટક.</p>	<p>૫ શિલિંગ=૧ કાઉન ૨૦ શિલિંગ=૧ પૌંડ ૪ કાઉન =૧ પૌંડ</p>	<p>સોનું, રૂપું તોલવાનું (અંગ્રેજી.)</p>
<p>અર્થદર્શક પરિભાષણ ૧. દેશી નાણાનું ૧૨ પાઇ = ૧ આનો. ૧૬ ઉપઆના = ૧ આનો. ૪ પૈસા = ૧ આનો. ૫ સુરતી પૈસા = ૧ આનો. ૬૧ દોકડા = ૧ આનો. ૧૦૦ બદામ = ૧ આનો.</p>	<p>સારદર્શક પરિભાષણ ૩. અંગ્રેજી સાધારણ તોલનું. ૧૬ ગ્રામ = ૧ ઔંસ ૧૬ ઔંસ = ૧ પૌંડ ૨૮ પૌંડ = ૧ ક્વાર્ટર ૪ ક્વાર્ટર = ૧ હંદ્રવેટ ૨૦ હંદ્રવેટ = ૧ ટન આ તોલને એવોડુ પોષઝ વજન કહે છે.</p>	<p>૨૪ ગ્રેન = ૧ પેનીવેટ ૨૦ પેનીવેટ = ૧ ઐંસ ૧૨ ઐંસ = ૧ પૌંડ આ તોલાને ટ્રોય વજન કહે છે. ૬. માતી તોલવાનું (દેશી) ૧૬ આના = ૧ રતી. ૨૪ રતી = ૧ ટાંક.</p>
<p>૧૬ આના = ૧ રૂપીઆ ૧૦૦ દોકડા = ૧ રૂપીઆ ૮૦ સુરતી પૈસા = ૧ રૂ.</p>	<p>૪. દવા તોલવાનું (અંગ્રેજી.) ૨૦ ગ્રેન = ૧ સ્કુપલ ૩ સ્કુપલ = ૧ ગ્રામ ૮ ગ્રામ = ૧ ઔંસ ૧૨ ઔંસ = ૧ પૌંડ આ તોલને એપોથી કરી વજન કહે છે.</p>	<p>મહત્વ દર્શક પરિભાષણ. ૭. અંતર માપવાનું (અંગ્રેજી.) ૧૨ ઇંચ = ૧ ફુટ. ૩ ફુટ = ૧ યાર્ડ. ૫૫ યાર્ડ = ૧ પોલ ૪૦ પોલ = ૧ ફર્લાંગ</p>
<p>૨. અંગ્રેજી નાણાનું ૪ ફાર્લિંગ = ૧ પેની. ૧૨ પેન્સ = ૧ શિલિંગ ૨૫ શિલિંગ = ૧ અડધો કાઉન</p>		

૪] પહેલા ઘોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” પાઠ્યાભ્યાસ આના.

૮ ફર્લાંગ=૧ માઇલ	૧૦ બદામ=૦૧૧ સુ. પૈ	૮ ઉંઝા=૩ ૦)૦૧
૩ માઇલ=૧ લિગ	૧૫ „=૦૧૧ „	૧૨ „=૩ ૦)૦૧૬
૮. અંગ્રેજી ઘોરસ	૨૦ „=૧ „	૧૬ „=૩ ૦)-
માપ.	૨૫ „=૧૧ „	
૧૪૪ ઘોરસ ઈંચ=૧		૩. દોકડાની ધાત.
ઘોરસ ફુટ.	૬૧ બદામ=૦૧૧ પાઇ	૬૧ દોકડા ૩. ૦)-
૯. ચો. ફુટ=૧ ઘોરસ	૧ ઉપઆનો	૧૨૧ „ ૩. ૦)~
યાર્ડ.	૧૨ „=૧૧ „=૨,,	૧૮૧ „ ૩. ૦)~
૩૦૧ ઘોરસ યાર્ડ=૧	૧૮૧ „=૨૧ „=૩,,	૨૫ „ ૩. ૦
ઘોરસ પોલ (પર્ય)	૨૫ „=૩ „=૪,	૩૧ „ ૩. ૦~
૪૦ પોલ=૧ ૩૬		૩૭ „ ૩. ૦~
૪ ૩૬=૧ એકર.	૧૬ બદામ=૧ દોકડો	૪૭૧ „ ૩. ૦~
૬૪૦ એકર=૧ ઘોરસ	૨૦ બદામ=૧ સુરતી	૫૦ „ ૩. ૦૧
માઇલ.	પૈસો.	૫૬ „ ૩. ૦૧~
૯. જમીનની લંબાઈ	૨૫ બદામ=૧ સવાકો	૬૨ „ ૩. ૦૧~
માપવાનું (અંગ્રેજી)		૬૮ „ ૩. ૦૧~
૧૬ આના=૩૩ ફુટ=૧	૨. ઉપઆનાની	૭૫ „ ૩. ૦૧
શુઠો.	ધાત.	૮૧ „ ૩. ૦૧~
૪૦ શુઠો=૧ એકર		૮૭ „ ૩. ૦૧~
	૧ ઉપઆનો=૦૧૧ પાઇ	૯૩ „ ૩. ૦૧~
૧. બદામની ધાત.	૨ ઉપઆના=૧૧ પાઇ	૧૦૦ „ ૩. ૧)
૫ બદામ=૦૧ સુરતી	૩ „=૨૧ પાઇ	૨૦૦ „ ૩. ૨)
પૈસો.	૪ „=૩ પાઇ	૩૦૦ „ ૩. ૩)

પહેલી ચોપડીના "ડિક્ટેશન શિક્ષક" અહીં આના. [૫

૪૦૦	દોકડા ર.	૪)
૫૦૦	„ ર.	૫)
૬૦૦	„ ર.	૬)
૭૦૦	„ ર.	૭)
૮૦૦	„ ર.	૮)
૯૦૦	„ ર.	૯)
૧૦૦૦	„ ર.	૧૦)

આ મુજબ બદામની

સાડા સાતનો પા.

૭ા	નો	૦
૧૫	નો	૦ા
૨૨ા	નો	૦ાા
૩૦	નો	૧
૩૭ા	નો	૧ા
૪૫	નો	૧ાા
૫૨ા	ના	૧ાાા
૬૦	ના	૨
૬૭ા	ના	૨ા
૭૫	ના	૨ાા
૮૨ા	ના	૨ાાા
૯૦	ના	૩
૯૭ા	ના	૩ા

૧૦૫	ના	૩ા
૧૧૨ા	ના	૩ાા
૧૨૦	ના	૪
૧૨૭ા	ના	૪ા
૧૩૫	ના	૪ાા
૧૪૨ા	ના	૪ાાા
૧૫૦	ના	૫

આ આંક ગાલ્લી,
મહીના અને વ્યાજના
હિસાબ કરવામાં ખાસ
ઉપયોગી છે.

સુરતી પૈસાની ધાત.

૧ાસુ૦પૈ૦૩.૦)૦

૨ા „ ર. ૦)૦ા

૩ા „ ર. ૦)૦ાા

૫ „ ર. ૦)-

૧૦ „ ર. ૦)૦

૧૫ „ ર. ૦)૦ા

૨૦ „ ર. ૦ા

૨૫ „ ર. ૦ા-

૩૦ „ ર. ૦ા

૩૫ „ ર. ૦ા

૪૦ સુ૦ પૈ૦ ર. ૦ા

૪૫ „ ર. ૦ા-

૫૦ „ ર. ૦ાા

૫૫ „ ર. ૦ાા

૬૦ „ ર. ૦ાા

૬૫ „ ર. ૦ાા-

૭૦ „ ર. ૦ાાા

૭૫ „ ર. ૦ાાા

૮૦ „ ર. ૧)

૮૫ „ ર. ૧)-

૯૦ „ ર. ૧)૦

૯૫ „ ર. ૧)૦

૧૦૦ „ ર. ૧ા

૨૦૦ „ ર. ૨ા

૩૦૦ „ ર. ૩ાા

૪૦૦ „ ર. ૫)

૫૦૦ „ ર. ૬ા

૬૦૦ „ ર. ૭ા

૭૦૦ „ ર. ૮ાા

૮૦૦ „ ર. ૧૦)

૯૦૦ „ ર. ૧૧ા

૧૦૦૦ „ ર. ૧૨ા

૬] બીજા ઘોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” બે આના.

સુરતી પૈસાનું નાણું કરવાની સહેલી રીત.

પૈસાનો જમણી તરફનો એટલે એકમનો અંક કાપી નાખવો, બાકી રહેલા દશકને બેએ ગુણવાથી આના આવશે અને કાપેલા એકમ જેટલા સુરતી પૈસા. બેએ ગુણવાથી આના આવે તેનું કારણ એ છે કે દશ પૈસાના બે આના થાય માટે દશક સુરતી પૈસાને બેએ ગુણવાથી આના આવે.

ઉદાહરણ—૧૪૫ સુરતી પૈસાનું નાણું શું? ૧૪૫ માંથી પાંચડો કાપી નાખ્યો, બાકી ૧૪ દશક રહ્યા, તેને બેએ ગુણવાથી ૨૮ આના, ને પાંચ પૈસા જવાબ. એટલે ૨૮ આના=૩૧. ૧૧૧૧ જવાબ.

૧૨ પાઇ = ૧ આનો	૩ મણુ=૦૧ માણી	૨૦ મણુ=૧ ખાંડી
૧૨ મણુ = ૧ માણી	આ મુજબ જિપરના	૧૫ મણુ=૦૧૧૧ ખાંડી
૧૨ નંગ = ૧ ડઝન	કોષ્ટકની	૧૦ મણુ=૦૧૧ ખાંડી
૧૨ ડઝન = ૧ ઓસ	૨૦ નંગ = ૧ કોડી	૫ મણુ=૦૧ ખાંડી
૧૨ ઈંચ = ૧ ફુટ	૨૦ મણુ = ૧ ખાંડી	આ મુજબ જિપરના
૧૨ મહીના= ૧ વરસ	૨૦ ધડી = ૧ બાર	કોષ્ટકની
૧૨ આંગળ= ૧ વેંત	૨૦ ધા = ૧ રીમ	
૧૨ માસા = ૧ તોલો	૨૦ તસુ = ૧ હાથ	
૧૨ ઔંસ = ૧ પૌંડ (ટ્રાય)	૨૦ વીસવાસી=૧ વસો	
	૨૦ વસા = ૧ વીધું	૨૪ મણુ=૧ બાર
	૨૦ હંદ્રવેટ= ૧ ટન	૨૪ તસુ=૧ મજ
૧૨ મણુ=૧ માણી	૨૦ પેનીવેટ= ૧ ઔંસ	૨૪ તાવ=૧ ધા
૯ મણુ=૦૧૧૧ માણી	૨૦ ગ્રેન = ૧ સ્કુપલ	૨૪ રતી=૧ ટાંક
૬ મણુ=૦૧૧ માણી		૨૪ આંગળ=૧ હાથ

બીજી ચોપડીનો "ડિક્ટેશન શિક્ષક" ગ્રંથ આના. [૭

૨૪ ફર્લિંગ=૧ લિગ

૨૪ ગ્રેન=૧ પેનીવેટ

૨૪ મણુ=૧ ભાર

૧૮ મણુ=૦૧૧ ભાર

૧૨ મણુ=૦૧ ભાર

૬ મણુ=૦૧ ભાર

આ મુજબ ઉપરના
કોણકની

૩૨ મણુ=૧ બેડીઉં

૩૨ વાલ=૧ તોલો

૩૨ રૂ.ભાર=૧ પૌંડ

(ટ્રોય)

૩૨ ક્વાર્ટ=૧ પ્લુઅલ

૩૨ પેક=૧ ક્વાર્ટર

૩૨ મણુ=૧ બેડીઉં

૨૪ મણુ=૦૧૧ બેડીઉં

૧૬ મણુ=૦૧ બેડીઉં

૮ મણુ=૦૧ બેડીઉં

આ મુજબ ઉપરના
કોણકની.

૩ ડ્રુટ=૧ વાર=યાર્ડ

૨૧ ડ્રુટ=૦૧૧ વાર

૧૧ ડ્રુટ=૦૧ વાર

૦૧૧ ડ્રુટ=૦૧ વાર

૧૦૦૦ નંગ=૧ હજાર

૭૫૦ નંગ=૦૧૧ હજાર

૫૦૦ નંગ=૦૧ હજાર

૨૫૦ નંગ=૦૧ હજાર

૧૦૦ બદામ=૧ આનો

૧૦૦ દોકડા=૧ રૂપીઆ

૧૦૦ નંગ=૧ સેંકડો

૨૫ બદામ=૩. ૦)૦૧

૫૦ „ =૩. ૦)૦૧

૭૫ „ =૩. ૦)૦૧

૧૦૦ „ =૩. ૦)~

૬૧ બદામ=૧ ઉપઆનો

૬૧ દોકડા=૧ આનો

૧૬ આના=૧ રૂપીઆ

૧૬ ઉપઆના=૧ આનો

૧૬ ઉપઉપઆના=૧

ઉપઆનો

૧૬ કાચીપાઈ=૧ પાઈ

૧૬ વીસવાસી=૧ બદામ

૧૬ બદામ=૧ દોકડો

૧૬ વાલ=૧ ગદિઆણો

૧૬ મણુ=૧ કળશી

૧૬ અધોળ=૧ શેર

૧૬ પાયલી=૧ ફરો

૧૬ દ્રામ=૧ઐંસ (ઐવ)

૧૬ ઐંસ=૧પૌંડ (ઐવ)

૧૬ ચોરસ આના=૧ ગુંડો

ચોથી ચોપડીનો

'ડિક્ટેશન શિક્ષક'

આર આના

૮] સુરત શહેરનો “ભુખાળ શિક્ષક” તથા આના.

૧૬×૧=થી ૧૬×૨૦ સુધી મોઢે કરવાથી આનાના રૂપીઆ; ઉપઆનાના આના; ઉપઉપઆનાના ઉપઆના; વીસવાસીની બદામ; બદામના દોકડા; અધોળના શેર; અઢીશેરીના મણુ; પાયલીના ફરા; દ્રામના ઔસ; ઔસના પૌંડ (ઐવ); વાલના ગદિઆણા; મણુની કળશી અને ચોરસ આનાના ગુઠા કરવા સુગમ પડશે.

ઉદાહરણ—૧૪૪ આના, ઉપઆના, ઉપઉપઆના, વીસવાસી, બદામ, અધોળ, અઢીશેરી, વાલ અને મણુના; રૂપીઆ, આના, ઉપઆના, બદામ, દોકડા, શેર, મણુ, ગદિઆણા ને કળશી કેટલી ?

૧૪૪ માં ૧૬ નવવાર છે. માટે ૮ રૂપીઆ, ૮ આના, ૮ ઉપઆના, ૮ બદામ, ૮ દોકડા, ૮ શેર, ૮ મણુ, ૮ ગદિઆણા, ને ૮ કળશી.

૧૨×૧ થી ૧૨×૨૦ સુધી મોઢે કરવાથી પાંચના આના; નંગના ડઝન; ડઝનના ઔસ; મણુની માણી; મહીનાના વરસ; આંગળના વેંત; ઈંચના ડુટ; માસાના તોલા અને ઔસ ટ્રોયના પૌંડ કરવા સુગમ પડશે.

ઉદાહરણ—૧૪૪ પાંચ, નંગ, ડઝન, મણુ, મહીના, આંગળ, ઈંચ, માસા અને ઔસટ્રોયના; આના, ડઝન, ઔસ, માણી, વરસ, વેંત, ડુટ, તોલા, અને પૌંડ ટ્રોય કેટલા ?

૧૪૪ માં ૧૨ બારવાર છે. માટે ૧૨ આના, ૧૨ ડઝન, ૧૨ ઔસ, ૧૨ માણી, ૧૨ વરસ, ૧૨ વેંત, ૧૨ ડુટ, ૧૨ તોલા અને ૧૨ પૌંડ ટ્રોય.

પ્રાર્થિક સંખ્યાના વર્ગ કરવાની પહેલી રીત:—

પહેલી રીત—ગુણકના એકમ ગુણ્યમાં મેળવી, તેથી જે નવી સંખ્યા અને, તેનો ગુણાકાર કરી તેમાં ગુણ્ય અને ગુણકના એકમનો ગુણાકાર મેળવવો.

ત્રીજા ઘોરણનો “અુખમણિત શિક્ષક” અઢી ંના. [૯

ખીજી રીત:—અુણાકાર કરવો સહેલો પડે ંવો સંખ્યા અુણકના ંકમમાંથી લઘુ અુણમાં ંળવવી, અને તેથી જો ં નવી સંખ્યા અને તેનો અુણાકાર કરી તેમાં અુણ અને અુણકની ઉમેરેલી તથા બાદ કરેલી સંખ્યાનો અુણાકાર ંળવવો. જેમકે ૧૯ નો વર્ગ કરો.

$$\begin{aligned} \text{પહેલી રીત} & \text{—} ૧૯+૯=૨૮, \quad ૧૯-૯=૧૦, \quad ૨૮\times ૧૦=૨૮૦, \\ & ૯\times ૯=૮૧, \quad ૨૮૦+૮૧=૩૬૧. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ખીજી રીત} & \text{—} ૧૯+૧=૨૦, \quad ૧૯-૧=૧૮, \quad ૨૦\times ૧૮=૩૬૦, \\ & ૧\times ૧=૧, \quad ૩૬૦+૧=૩૬૧. \end{aligned}$$

આણપાણની સંખ્યાનો વર્ગ કરવાની સહેલી રીતો:—

પહેલી રીત:—અુણકની રકમમાં જો પોણો હોય તે અુણમાં ંળવી તેથી જો ં નવી સંખ્યાઓ અને તેનો અુણાકાર કરી તેમાં અુણ અને અુણકની પાણોનો અુણાકાર ંળવવો.

ખીજી રીત:—અુણાકાર કરવો સહેલો પડે ંટલી પાણો અુણકની રકમમાંથી લઘુ અુણમાં ંળવવી, અને તેથી જો ં નવી સંખ્યાઓ અને તેનો અુણાકાર કરી તેમાં અુણ અને અુણકની ઉમેરેલી તથા બાદ કરેલી પાણોનો અુણાકાર ંળવવો. જેમકે ૭૩ નો વર્ગ કરો.

$$\begin{aligned} \text{પહેલી રીત} & \text{—} ૭૩+૦૩=૮૬, \quad ૭૩-૦૩=૭૦, \quad ૮૬\times ૭૦=૫૯૨૦, \\ & ૦૩\times ૦૩=૦૯ \text{—} ૫૯૨૦+૦૯=૫૯૨૯, \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ખીજી રીત} & \text{—} ૭૩+૦૧=૮૦, \quad ૭૩-૦૧=૭૨, \quad ૮\times ૭૨=૫૭૬, \\ & ૦૧\times ૦૧=૦૧ \text{—} ૫૭૬+૦૧=૫૭૭ \end{aligned}$$

૧૦] ત્રીજી ઓપડીના “ડિકરેશન શિક્ષક” ત્રણ આના.

કશક સરખા હોય પણ એકમ સરખા ન હોય એવી કોઈ બે સંખ્યાઓ ગુણાકાર કરવાની સહેલી રીત.

ગુણકમાંના એકમ ગુણ્યમાં મેળવી, જેથી જે બે નવી સંખ્યાઓ બને તેનો ગુણાકાર કરી, તેમાં ગુણ્ય અને ગુણકના એકમનો ગુણાકાર મેળવવો. આ રીત સરખા ક્ષતક, હમર, પ્રત્યાદિવાળી બે સંખ્યાઓના ગુણાકારને પણ લાગુ પડશે. તેમજ આણુપાણુવાળી સંખ્યાઓ કે જેના પૂર્ણાંક સરખા હોય તેવી સંખ્યાઓના ગુણાકારને પણ લાગુ પડશે, એટલુંજ નહિ પણ વર્ગને પણ લાગુ પડશે. જેમકે:—

$$૧૫ \times ૧૭; ૪૫ \times ૪૩; ૧૨૫ \times ૧૩૫; ૩૧૧ \times ૩૧; ૪૧૧ \times ૪૧.$$

$$(૧૫+૭) \times (૧૭-૭) + (૫ \times ૭) = ૨૨ \times ૧૦ + ૩૫ = ૨૫૫.$$

$$(૪૫+૩) \times (૪૩-૩) + (૫ \times ૩) = ૪૮ \times ૪૦ + ૧૫ = ૧૯૩૫.$$

$$(૧૨૫+૩૫) \times (૧૩૫-૩૫) + (૨૫ \times ૩૫) = ૧૬૦ \times ૧૦૦ + ૮૭૫ = ૧૬૮૭૫.$$

$$(૩૧૧+૦૧) \times (૩૧-૦૧) + (૦૧૧ \times ૦૧) = ૪ \times ૩૦ + ૦ = ૧૨$$

$$(૪૧૧+૦૧) \times (૪૧-૦૧) + (૦૧૧ \times ૦૧) = ૪૧૧ \times ૪૦ + ૦ = ૧૬૪૪૧$$

૩૧. ૦૧	નો	વર્ગ	૩૧. ૦)~	૩૧. ૧૧	નો	વર્ગ	૩૧. ૨૧
૩૧. ૦૧	”		૩૧. ૦૧	૩૧. ૧૧૧	”		૩૧. ૩)~
૩૧. ૦૧૧	”		૩૧. ૦૧~	૩૧. ૨	”		૩૧. ૪)
૩૧. ૧	”		૩૧. ૧)	૩૧. ૨૧	”		૩૧. ૫)~
૩૧. ૧૧	”		૩૧. ૧૧~	૩૧. ૨૧	”		૩૧. ૬૧

પ્રકરણ ૨. ગુણોત્તરની સમજ.

એક સંખ્યા બીજી સંખ્યાથી કેટલી ગણી છે, અથવા બીજીનો કેટલામો ભાગ છે એ બતાવનારી ત્રીજી સંખ્યાને તે બે સંખ્યાનું ગુણોત્તર કહે છે. જેમકે ૨૪ એ ૬ થી ૪ ગણી છે. માટે ૨૪ અને ૬નું ગુણોત્તર ૪. ૬ એ ૨૪ નો ચોથો ($\frac{૧}{૪}$) ભાગ છે. માટે ૬ અને ૨૪નું ગુણોત્તર $\frac{૧}{૪}$. ૩ અને ૬નું ગુણોત્તર $\frac{૩}{૬} = \frac{૧}{૨}$ છે.

એકજ ભાતની કોઈ બે સંખ્યાનો મુકાબલો બે રીતે થઈ શકે.

૧) એક સંખ્યા બીજીથી કેટલી વધારે અથવા ઓછી છે એમ કહીને.

૨) એક સંખ્યા બીજીથી કેટલા ગણી છે અથવા બીજીનો કેટલામો ભાગ છે એમ કહીને.

જેમકે ૨૪ અને ૬ એ બે સંખ્યાઓ લીધી; તો પહેલી રીતે ૨૪ એ ૬ થી ૧૮ વધારે છે અથવા ૬ એ ૨૪ થી ૧૮ ઓછી છે એમ કહેવાય, અને બીજી રીતે ૨૪ એ ૬ થી ચાર ગણી છે અથવા ૬ એ ૨૪ નો ચોથો ($\frac{૧}{૪}$) ભાગ છે એમ કહેવાય. પહેલી રીતમાં બે સંખ્યાની બાદબાકી કરવી પડે છે, અને બીજી રીતમાં પહેલીને બીજીએ ભાગવી પડે છે, ગુણોત્તર કાઢવામાં આ બીજી રીતેજ મુકાબલો કરી શકાય એટલે ૨૪ એ ૬ થી ૪ ગણી છે અથવા ૬ એ ૨૪નો ચોથો ($\frac{૧}{૪}$) ભાગ છે એ માદ રાખવું.

* ગુણોત્તર=(ગુણ્ય=મણી+ઉત્તર=મનારો)=અમુક ગણો વધારો.

ગુજરાતની સાંખ્યોળની પ્રમોત્તરમાળા ત્રણ આના. [૧૩]

ગુણોત્તર કાઢવામાં બે સંખ્યાનો ક્રમ કાયમ રાખી પહેલીને બાજ્ય અને બીજીને બાજક ગણવી, ક્રમ ફેરવી નાખવાથી જવાબ ઉલટાઈ જશે.

જે બે સંખ્યાનું ગુણોત્તર કાઢવું હોય, તે બે સંખ્યા મળીને યુગ્મ કહેવાય છે. ગુણોત્તરની પહેલી સંખ્યાને અગ્રસર અને બીજીને ઉપાગ્રસર કહે છે.

ગુણોત્તર બતાવવાને અગ્રસર અને ઉપાગ્રસર વચ્ચે બાગાકારના (÷) આવા ચિહ્નનું ટુંકું રૂપ (:) આવા બે ટપકાં મૂકવામાં આવે છે; જેમ ૩ ને ૪નું ગુણોત્તર ૩ : ૪ આમ લખાય. અને વાંચવું હોય ત્યારે ૩ જેમ ૪ને છે એમ બોલાય, ૩ અને ૪ એ બંને પદ કહેવાય છે.

અગ્રસર અને ઉપાગ્રસર વચ્ચે બાજ્ય અને બાજકનો સંબંધ છે. એટલે અગ્રસર અંશ અને ઉપાગ્રસર છેદ ગણી અપૂર્ણાંક લખવાથી તેમનું ગુણોત્તર નીકળે છે; માટે ગુણોત્તર કાઢવાને પહેલી સંખ્યાને બીજી સંખ્યાએ ભાગવી પડે છે. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ છે કે અપૂર્ણાંકના અંશ અને છેદ વચ્ચે જે સંબંધ છે, તેવોજ સંબંધ બે સંખ્યાના ગુણોત્તર વચ્ચે છે.

અપૂર્ણાંકના અંશ અને છેદને એકજ રકમે ગુણવાથી અથવા ભાગવાથી કિંમતમાં ફેર પડતો નથી, તેમજ બે સંખ્યાનું ગુણોત્તર કાઢવું હોય તો તે બે સંખ્યાઓને પણ એકજ રકમે ગુણવાથી અથવા ભાગવાથી ગુણોત્તરની કિંમતમાં ફેર પડતો નથી. જેમ ૩ અને ૪ એ બે સંખ્યાનું ગુણોત્તર $\frac{૩}{૪}$ છે. હવે ૩ને ૪એ ગુણ્યા અને ૪ને પણ ૪એ ગુણ્યા, તો ૧૨ અને ૧૬ એ બે સંખ્યા થઈ.

૧૪] પાંચમાં ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના.

તો એ બે સંખ્યાનું ગુણોત્તર $\frac{1}{2}$ અથવા $\frac{3}{6}$ એ એકનું એકજ છે. ૩ને ૪એ ભાગવાથી $\frac{3}{4}$ અને ૪ને ૪એ ભાગવાથી ૧ આવે. એટલે $\frac{3}{4}$ ને ૧ એ બે સંખ્યાઓ થઈ તો એ બે સંખ્યાઓનું ગુણોત્તર પણ $\frac{3}{4}$ જ છે.

૧૨ કેરી ૪ કેરીથી કેટલા ગણી છે એમ કહી શકાય. પરંતુ ૧૨ મણુ ૪ કેરીથી કેટલા ગણ્યા છે એમ કહેવાય નહિ. આ ઉપરથી જણાય છે કે ગુણોત્તર હંમેશાં બે એકજ જાતની સંખ્યાઓ વચ્ચે નીકળી શકે. પરિમાણની જાત એકજ હોય પણ નામ જુદાં હોય તો બંનેને એક નામમાં લાવી ગુણોત્તર કાઢવું. જેમકે ૧ રૂપિયા ને ૧ આના; ૧ મણુ ને ૧ શેર; ૧ ગજ ને ૧ તસુ; ૧ કલાક ને ૧ સેકન્ડનું ગુણોત્તર કાઢવું હોય તો ૧ રૂપિયા=૧૬ આના, માટે ૧૬ આના ને ૧ આનાનું ગુણોત્તર ૧૬. ૧ મણુ=૪૦ શેર, માટે ૪૦ શેર ને ૧ શેરનું ગુણોત્તર ૪૦; ૧ ગજ=૨૪ તસુ, માટે ૨૪ તસુ ને ૧ તસુનું ગુણોત્તર ૨૪. ૧ કલાક=૩૬૦૦ સેકન્ડ, માટે ૩૬૦૦ સેકન્ડ ને ૧ સેકન્ડનું ગુણોત્તર ૩૬૦૦. વળી એ ઉપરથી એમ જણાય છે કે કોઈપણ એકજ જાતનાં બે પરિમાણોનું ગુણોત્તર તેના કોષ્ટક જેટલુંજ આવે છે.

૩ રૂપિયા ને ૩ આના; ૩ મણુ ને ૩ શેર, ૩ ગજ ને ૩ તસુ; ૩ કલાક ને ૩ સેકન્ડનું ગુણોત્તર ૧૬; ૪૦; ૨૪ અને ૩૬૦૦ છે. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે કોઈપણ એકજ જાતનાં સરખી સંખ્યાવાળા બે પરિમાણોનું ગુણોત્તર પણ તેના કોષ્ટક જેટલુંજ આવે છે.

આથી આપણીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના. [૧૫

૩ રૂપીઆ ને ૧ આનો; ૩ મણુ ને ૧ શેર; ૩ ગજ ને ૧ તસુ; ૩ કલાક ને ૧ સેકન્ડનું ગુણોત્તર કહો. જવાબ ૪૮, ૧૨૦, ૭૨ અને ૧૦૮૦૦. જુઓ ત્યારે આ ઉપરથી સમગ્ર છે કે અગ્રસરના જેટલામાં ભાગ ઉપાગ્રસર હોય તે ભાગે તે પરિમાણના કોષ્ટકને ગુણવાથી ગુણોત્તર નીકળે છે.

૩ રૂપીઆ ને ૬ આના; ૩ મણુ ને ૬ શેર; ૩ ગજ ને ૬ તસુ; ૩ કલાક ને ૬ સેકન્ડનું ગુણોત્તર કેટલું? જવાબ ૮, ૨૦, ૧૨, ૧૮૦૦. જુઓ ત્યારે આ ઉપરથી સમગ્ર છે કે અગ્રસર કરતાં ઉપાગ્રસર જેટલા ગણ્યા હોય તેટલા ગણ્યાએ તે પરિમાણના કોષ્ટકને ભાગવાથી ગુણોત્તર નીકળે છે.

* વિશેષ સંખ્યાને વિશેષ સંખ્યાએ ભાગવાથી જવાબ સાદી સંખ્યા આવે છે, માટે જુદાં જુદાં વિવિધ પરિમાણો અથવા એકજ જાતની વિશેષ સંખ્યાનું ગુણોત્તર સાદી સંખ્યા આવે એ સ્પષ્ટ છે. જેમકે ૧૫ મણુને ૩ મણુનું ગુણોત્તર ૫ મણુ નહિ, પણ ૫ સાદી સંખ્યા છે.

મનોચિન્તન ૨.

રૂપીઆના આના કેટલા ?
આનાની પાઈ કેટલી ?
માણીના મણુ કેટલા ?
ડઝનના નંગ કેટલા ?

મણુના શેર કેટલા ?
શેરના અઘોળ કેટલા ?
શેરના રા. ભાર કેટલા ?
ખાંડીના મણુ કેટલા ?

* સંખ્યાની સાથે કોઈ વસ્તુનું નામ આવે ત્યારે તેને વિશેષ સંખ્યા કહે છે. જેમકે ૫ રૂપીઆ, ૩ મણુ, ૨ ગજ, ૪ વર્ષ વગેરે. આમાં ૫, ૩, ૨, ૪ વિશેષ સંખ્યા છે.

૧૬] મુખ્ય ઇલાકાની બુગાળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૧ આના-

ભારના મણુ કેટલા ?
 ભારની ધડી કેટલી ?
 તોલાના વાલ કેટલા ?
 તોલાની રતી કેટલી ?
 ગદિઆણાના વાલ કેટલા ?
 વાલની રતી કેટલી ?
 ગદિઆણાની રતી કેટલી ?
 ગજના તસુ કેટલા ?
 રીમના ધા કેટલા ?
 સેંકડાના નંગ કેટલા ?
 મહીનાના દિવસ કેટલા ?
 ગાલીના મણુ કેટલા ?
 ગાલીના દસશેરા કેટલા ?
 વરસના દિવસ કેટલા ?
 રૂપીઆના દોકડા કેટલા ?
 આનાની બદામ કેટલી ?
 પૌંડના શિલિંગ કેટલા ?
 આનાના ઉપઆના કેટલા ?
 પાવલાની પાઈ કેટલી ?
 ૭ રૂપીઆના આના કરો.
 ૮ આનાની પાઈ કેટલી ?

૪ શેરના પાશેરા કરો.
 ૮ મણુના શેર કરો.
 ૩ કોડીના નંગ કરો.
 ૬ ગાલીના મણુ કરો.
 ૧૧૧ રૂપીઆના આના કરો.
 ૧૧ રૂપીઆના આના કરો.
 ૩૧૧ શેરના અધોળ કરો.
 ૧૧૧ શેરના નવટાંક કરો.
 ૧૧૧ મણુની પાંચશેરી કરો.
 ૧૧ ગદિઆણાની રતી કરો.
 ૧૧૧ ખાંડીના મણુ કરો.
 ૩૧ ડઝનનાં નંગ કરો.
 ૧૧૧૧ પૌંડના શિલિંગ કરો.
 ૧૧૧ શિલિંગના પેન્સ કરો.
 ૧૧ પેન્સના ક્વાર્ટિંગ કરો.
 ૪૧ રૂપીઆના દોકડા કરો.
 ૩૧ આનાના ઉપઆના કરો.
 ૨૧૧ આનાની બદામ કરો.
 ૧૧૧ તોલાના વાલ કરો.
 ૪૧૧ ગજના તસુ કરો.
 ૧૧૧ દોકડાની બદામ કરો.

૨૪ આનાના રૂપીઆ કેટલા ?
 ૪૮ રતીના ગદિઆણા કેટલા ?

૧૮ મણુની માણી કેટલી ?
 ૮૦ નંગની કોડી કેટલી ?

ચાથી ચાપડીના “ડિક્શન શિક્ષક” ચાર આના. [૧૭]

૨૪ મણુની કળશી કેટલી ?	૬ ખાંડીની ગાદી કેટલી ?
૨૫ શિલિંગના પૌંડ કેટલા ?	૧૫ ભારની માણી કેટલી ?
૬૪ વાલના તોલા કેટલા ?	૭ બેડીઆંની કળશી કેટલી ?
૨૮ પાશીરના શેર કેટલા ?	૩ ગાદીની ખાંડી કેટલી ?
૧ ૩૨ વાલના ગદિઆણા કેટલા ?	૫ ધડીના મણુ કેટલા ?
૮ માણીના ભાર કેટલા ?	૧૧ સેંકડાની કોડી કેટલી ?
૬ મણુની ધડી કેટલી ?	૦૧ હજારના સેંકડા કેટલા ?
૧૨ કળશીના બેડીઆ કેટલા ?	

મનોયત્ન ૩. નીચેના પરિભાષાનું શુણોત્તર કાઢો.

૮	ને	૪	આનો	: પાછ	ગાદી	: મણુ
૪	ને	૮	આનો	: દોઢ પાછ	મહીનો	: દિવસ
૨૫	ને	૫	માણી	: મણુ	પૌંડ	: શિલિંગ
૫	ને	૨૫	મણુ	: શેર	શિલિંગ	: પેન્સ
૧૦	ને	૧૦૦૦	શેર	: રા. ભાર	પેન્સ	: ફાર્થિંગ
૦૧૧	ને	૦૧	શેર	: નવટાંક	ટન	: હંદ્રવેટ
૦૧	ને	૦૧૧	મણુ	: પાંચશેરી	રૂડ	: પોલ
૦૧	ને	૦૧	ડઝન	: નંગ	એકર	: ગુંઠો
૦૧	ને	૦૧	ત્રોસ	: ડઝન	વરસ	: દિવસ
૮ કેરી	ને	૪ કેરી	ભાર	: ધડી	તોલો	: વાલ
૪ મણુ	ને	૮ મણુ	ગજ	: તરુ	ગદિઆણો	: વાલ
રૂપીઆ	:	આનો	ભાર	: મણુ	તોલો	: રતી
પાવણું	:	પાછ	બેડીઉ	: મણુ	ગદિઆણો	: રતી

૧૮] મુખ્ય ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૥ આના.

ધા :	તાવ	પેનીવેટ :	ઁન	મણુ :	સવાશેરી
રીમ :	ધા	માધન :	ફર્લિંગ	મણુ :	અઢીશેરી

ઔસ(ટ્રાય):	પૌંડ	તસુ :	ગમ	પોલ :	૩૬
આના :	૩પીઆ	મણુ :	ભાર	૩૬ :	એકર
પાઈ :	પાવલું	મણુ :	બેડીઈ	ગુંદો :	એકર
પાઈ :	આનો	મણુ :	ગાલ્લી	દિવસ :	વરસ
દોઢપાઈ :	આનો	મણુ :	કળશી	વાલ :	તોથો
મણુ :	માણી	મણુ :	મુડો	વાલ :	ગદિઆણો
શેર :	મણુ	મહીનો :	વરસ	રતી :	તોથો
૩૧. ભાર :	શેર	દિવસ :	મહીનો	રતી :	ગદિઆણો
નંગ :	ડઝન	શિલિંગ :	પૌંડ	તાવ :	ધા
ડઝન :	ઔસ	પેન્સ :	શિલિંગ	ઁન :	પેનીવેટ
ધડી :	ભાર	ફર્લિંગ :	પેની	ફર્લિંગ :	માધન

મનોયત્ન ૪.

૩પીઓ :	એઆની	૩પીઓ :	૬૧ દોકડા	૩પીઓ :	૪ પાઈ
૩પીઓ :	૧૨૧ દો.	૩પીઓ :	૫સુ૦પૈસા	૩પીઓ :	૧ પૈસો
૩પીઓ :	૧૦ સુરતી	૩પીઓ :	૫ દોકડા	૩પીઓ :	૩ પાઈ
	પૈસા	૩પીઓ :	૪સુ૦પૈસા	૩પીઓ :	૨૫ અઢામ
૩પીઓ :	૧૦ દોકડા	૩પીઓ :	૮ પાઈ	૩પીઓ :	૦૧ આનો
૩પીઓ :	૮ સુ૦ પૈ.	૩પીઓ :	૬ પાઈ	૩પીઓ :	૨ પાઈ
૩પીઓ :	૧૬ પાઈ	૩પીઓ :	૨૧ દોકડા	૩પીઓ :	૧ દોકડો
૩પીઓ :	૧ આનો	૩પીઓ :	૨સુ૦પૈસા	૩પીઓ :	૧ ઉપઆનો

હિંદુસ્તાનની સા. બૃજોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના, [૧૯

૩પીઓ : ૦૧૧ પાઇ	આનો : ૦૧૧ સુ૦ પૈ	આનો : ૦૧૧૧ પાઇ
૩પીઓ : ૫ બદામ	આનો : ૧ પાઇ	આનો : ૨૧૧ બદામ
૩પીઓ : ૦સુ. પૈસો	આનો : ૧ ઉપઆનો	આનો : ૬ પાઈ
આનો : ૧ અધેત્રો	આનો : ૬૧ બદામ	આનો : ૦૧૧ ઉ.આ.
આનો : ૨ ઉપઆનો	આનો : ૨ બદામ	આનો : ૧ બદામ
આનો : ૧૨૧૧બદામ	આનો : ૦૧ સુ. પૈસો	આનો : ૦૧ ઉપઆનો
આનો : ૧૦ બદામ	આનો : ૦૧ પાઇ	આનો : ૫ વીસવાંસી

મનોચત્ર ૫.

પૌંડ : ૨૧૧ શિલિંગ	પૌંડ : ૬ પેન્સ	શિલિંગ : ૧૧૧ પેન્સ
પૌંડ : ૨ શિલિંગ	પૌંડ : ૫ પેન્સ	શિલિંગ : ૧ પેની
પૌંડ : ૧ શિ. ૪ પે.	પૌંડ : ૪ પેન્સ	શિલિંગ : ૦૧૧૧ પેની
પૌંડ : ૧૧ શિલિંગ	પૌંડ : ૨૧૧ પેન્સ	શિલિંગ : ૨ ફાર્થિંગ
પૌંડ : ૧૦ પેન્સ	પૌંડ : ૨ પેન્સ	શિલિંગ : ૧૧૧ ફાર્થિંગ
પૌંડ : ૮ પેન્સ	પૌંડ : ૧ પેની	શિલિંગ : ૦૧૧૧ ફાર્થિંગ
પૌંડ : ૭૧૧ પેન્સ	પૌંડ : ૦૧૧ પેની	શિલિંગ : ૦૧૧ ફાર્થિંગ

મનોચત્ર ૬.

માણી : ૬ મણ	માણી : ૧૧૧ મણ	ધા : ૮ તાવ
માણી : ૪ મણ	માણી : ૧ મણ	ધા : ૬ તાવ
માણી : ૩ મણ	માણી : ૦૧૧૧ મણ	ધા : ૪ તાવ
માણી : ૨ મણ	ધા : ૧૨ તાવ	ધા : ૩ તાવ

૨૦] ચૌથી ચોપડીના અર્થ સાડા સાત આના:

ધા : ૨ તાવ	તોભો : ૦૧ વાલ	સેંકડો : ૫ નંગ
ધા : ૧૧૧ તાવ	તોભો : ૧ રતી	સેંકડો : ૪ નંગ
ધા : ૦૧૧ તાવ	ખાંડી : ૧૦ મણુ	સેંકડો : ૨૧૧ નંગ
ધડી : ૨૪ શેર	ખાંડી : ૫ મણુ	સેંકડો : ૨ નંગ
ધડી : ૧૬ શેર	ખાંડી : ૨૧૧ મણુ	સેંકડો : ૧ નંગ
ધડી : ૧૨ શેર	ખાંડી : ૨ મણુ	હજાર : ૫૦૦ નંગ
ધડી : ૮ શેર	ખાંડી : ૧૧ મણુ	હજાર : ૨૫૦ નંગ
ધડી : ૬ શેર	ખાંડી : ૦૧૧ મણુ	હજાર : ૨૦૦ નંગ
ધડી : ૪ શેર	મણુ : ૨૦ શેર	હજાર : ૧૨૫ નંગ
ધડી : ૩ શેર	મણુ : ૧૦ શેર	હજાર : ૧૦૦ નંગ
ધડી : ૨ શેર	મણુ : ૮ શેર	હજાર : ૬૨૧૧ નંગ
ધડી : ૧૧૧ શેર	મણુ : ૫ શેર	હજાર : ૫૦ નંગ
ધડી : ૧ શેર	મણુ : ૪ શેર	હજાર : ૨૫ નંગ
ધડી : ૦૧૧ શેર	મણુ : ૨૧૧ શેર	હજાર : ૨૦ નંગ
તોભો : ગદ્દિઆણુ	મણુ : ૨ શેર	હજાર : ૧૨૧૧ નંગ
તોભો : ૩૨ રતી	મણુ : ૧૧ શેર	હજાર : ૧૦ નંગ
તોભો : ૮ વાલ	મણુ : ૧ શેર	મહીનો : ૧૫ દિવસ
તોભો : ૧૬ રતી	સેંકડો : ૫૦ નંગ	મહીનો : ૧૦ દિવસ
તોભો : ૪ વાલ	સેંકડો : ૨૫ નંગ	મહીનો : ૭૧૧ દિવસ
તોભો : ૮ રતી	સેંકડો : ૨૦ નંગ	મહીનો : ૬ દિવસ
તોભો : ૨ વાલ	સેંકડો : ૧૨૧૧ નંગ	મહીનો : ૫ દિવસ
તોભો : ૪ રતી	સેંકડો : ૧૦ નંગ	મહીનો : ૩૧૧૧ દિવસ
તોભો : ૧ વાલ	સેંકડો : ૬૧ નંગ	મહીનો : ૩ દિવસ

પાંચમા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના. [૨૧]

મહીનો : ૨૧ દિવસો	મહીનો : ૧૧ દિવસ	મહીનો : ૧ દિવસ
મહીનો : ૨ દિવસ	મહીનો : ૧૧ દિવસ	મહીનો : ૦૧ દિવસ

મનોચત્ર ૭.

ગાદી	: ૦૧ મણુ	૫ નવટાંક	: ૧૧ રૂ.બાર	૧૧ દિવસ	: વરસ
૪ શેર	: મણુ	૩૨ રતી	: ૦૧ તોલો	૧૧ બાર	: ૦૧ મણુ
૮ શેર	: રૂ. બાર	૨૧૧ રીમ	: ૨ ધા	૩૬ દિવસ	: ૨ વર્ષ
૩ પૌંડ	: શિલિંગ	૨૧૧ ધા	: ૨ તાવ	૫ પોલ	: ૨ માઇલ
અઢીશેર	: મણુ	૨ એકર	: ૨ ગુંઠા	૧૨૧ દોકડા	: ૬૫૫૬૫
અડધોપૌંડ	: પેની	૧૧ શેર	: ૩ મણુ	૧૮૧૧ દોકડા	: ૩ આના
૧૦ આના	: પાઇ	૩૧૧ શેર	: ૧૫ શેર	૪૮ શેર	: ૧ ધડી
ગજ	: તસુ	૨૧૧ રૂપીઆ	: ૪ આના	૧૨ માસા	: ૯૬ રતી
૨ તસુ	: ગજ	૧૧ મણુ	: ૩ શેર	૯૬ રતી	: ૨ ગદિ
૦૧ રૂપીઆ	: ૧૨૧ દો.	૦૧ મણુ	: બેડીઉં	૩. ૦૧૧	: ૩. ૬૦
૦૧ આનો	: ૬૧ બદામ	૧૧ રતી	: તોલો	૨ પૌંડ	: ૩ પેન્સ
૧૦ શેર	: ગાદી	૬૪ શેર	: કળશી	૩ કોડી	: ૪ નંગ

મનોચત્ર ૮.

૩ રૂપીઆ	: ૩ આના	૮ તોલા	: ૮ વાલ
૭ આના	: ૭ પાઇ	૨ તોલા	: ૨ રતી
૩ પૌંડ	: ૩ શિલિંગ	૭ ટન	: ૭ હંદ્રવેટ
૪ શિલિંગ	: ૪ પેન્સ	૩ ગાદી	: ૩ મણુ
૪ માણી	: ૪ મણુ	૨ વરસ	: ૨ મહીના

૨૨]

મુરત શહેરનો નકશો ૫ આના.

૩ મહીના	: ૩ દિવસ	૩ રૂપીઆ	: ૩ દોકડા
૭ મણુ	: ૭ શેર	૮ રૂપીઆ	: ૮ પાવલા
૭ શેર	: ૭ અઘોળ	૪ આના	: ૪ ઉપઆના
૩ શેર	: ૩ પાશેર	૩ પૈસા	: ૩ પાઈ
૫ દોકડા	: ૫ બદામ	૩ બેઆની	: ૩ આના

૧૧ રૂપીઆ	: ૧૧ આનો	૨૧૧ તોલા	: ૨૧૧ રતી
૧૧૧ આનો	: ૧૧૧ પાઇ	૧૧ ગદિઆણો	: ૧૧ વાલ
૨૧ પૌંડ	: ૨૧ શિલિંગ	૧૧ બેડીઉં	: ૧૧ મણુ
૪૧૧ પૌંડ	: ૩૧૧ શિલિંગ	૦૧૧ ગાદી	: ૦૧૧ મણુ
૨૧૧ મણુ	: ૨૧૧ શેર	૦૧૧ શેર	: ૦૧૧ અઘોળ
૧૧૧૧ શેર	: ૧૧૧૧ રૂપીઆમાર	૦૧ મણુ	: ૦૧ શેર
૩૧૧ શેર	: ૩૧૧ અઘોળ	૦૧૧ રૂપીઆ	: ૦૧૧ દોકડો
૧૧૧ ડઝન	: ૧૧૧ નંગ	૦૧૧ આનો	: ૦૧૧ બદામ
૨૧ ગ્રોસ	: ૨૧ ડઝન	૦૧૧ દોકડો	: ૦૧૧ બદામ
૨૧ તોલો	: ૧૧ વાલ	૧૧ આનો	: ૧૧ બદામ

મનોપત્ન ૯.

૪ પૈસા	: ૪ આના	૩ ફાર્થિંગ	: ૩ પેન્સ
૩ આના	: ૩ રૂપીઆ	૨ પેન્સ	: ૨ પૌંડ
૩ તસુ	: ૩ ગજ	૫ દોકડા	: ૫ રૂપીઆ
૭ વાલ	: ૭ તોલા	૧૧ વાલ	: ૧૧ તોલો
૪ તાવ	: ૪ ધા	૨૧૧ શેર	: ૨૧૧ મણુ
૭ પેન્સ	: ૭ શિલિંગ	૨૧૧ તસુ	: ૨૧૧ ગજ

ગુજરાતની સાં બગોળની પ્રમોત્તરમાળા ત્રણ આના. [૨૩]

૧૧ ડઝન : ૧૧ ગ્રોસ	૦૧ શિલિંગ : ૦૧ પૌંડ
૧૧ આનો : ૧૧ રૂપીઓ	૦૧ પેની : ૦૧ શિલિંગ
૦૧ આનો : ૦૧ રૂપીઓ	૦૧ ફર્લિંગ : ૦૧ માઇલ

મનોયત્ન ૧૦.

૪ રૂપીઓ : ૨ આના	૯ શેર : ૪૧૧ અધોળ
૬ શેર : ૩ રૂપીઆભાર	૭ તોલા : ૩૧૧ વાલ
૪ મણુ : ૨ શેર	૩ ગદિઆણુ : ૧૧૧ વાલ
૭ ખાંડી : ૩૧૧ મણુ	૩ મણુ : ૧૧૧ શેર

૩ ગ્રોસ : ૦૧૧ ડઝન	૧૪ રૂપીઆ : ૩૧૧ દોકડા
૮ મણુ : ૨ શેર	૨ આના : ૦૧૧ બદામ
૪ વરસ : ૧ માસ	૪ આના : ૧ પાંધ
૬ ગાલ્લી : ૧૧૧ મણુ	૩ પૌંડ : ૦૧૧ શિલિંગ
૨ બેડીઆ : ૦૧૧ મણુ	૪ શિલિંગ : ૧ પેન્સ

૧ આનો : ૨ પાંધ	૮ મણુ : ૧૬ શેર
૧૧ મણુ : ૩ શેર	૨ ખાંડી : ૪ મણુ
૫ દોકડા : ૧૦ બદામ	૪ તોલા : ૮ ગદિઆણુ
૪ રૂપીઆ : ૮ આના	૩ ગદિઆણુ : ૬ રતી
૩ શેર : ૬ રૂપીઆભાર	૨ ડઝન : ૪ નંગ
૫ દોકડા : ૧૦ બદામ	૩ ટન : ૬ હંદ્રવેટ

૨૪] સુરત જિલ્લાના "બુગાળ શિક્ષક" ત્રણ આના.

૨ મથુ	: ૮ શેર	૩ બદામ	: ૧૨ વીસવાસી
૨ વરસ	: ૮ દિવસ	૨ પૌંડ	: ૮ શિલિંગ
૩ બાર	: ૧૨ મથુ	૩ પેન્સ	: ૧૨ ફાર્થિંગ
૩ શેર	: ૧૨ અઘોળ	૩ શિલિંગ	: ૧૨ પૌંડ
૩ રૂપીઆ	: ૧૨ દોકડા	૩ આના	: ૧૨ રૂપીઆ
૪ આના	: ૧૬ દોઢપાઈ	૩ પાઈ	: ૧૨ આના
૩ આના	: ૧૨ ઉપઆના	૨ અઘોળ	: ૮ શેર

મનોયત્ન ૧૧.

- ૧) ૧૥ મથુ ને કેટલા શેરનું ગુણોત્તર ૧૨ ?
- ૨) ૧૧ શેર ને કેટલા રૂપીઆબારનું ગુણોત્તર ૨૦ ?
- ૩) ૧૧ રૂપીઆ ને કેટલા આનાનું ગુણોત્તર ૮ ?
- ૪) ૬૨૥ દોકડા ને કેટલા પૈસાનું ગુણોત્તર ૧૦ ?
- ૫) ૨૥ પૌંડ ને કેટલા શિલિંગનું ગુણોત્તર ૨૦ ?
- ૬) ૧૥ કળસી ને કેટલા મથુનું ગુણોત્તર ૨૪ ?
- ૭) ૪ ગાદલી ને કેટલી ખાંડીનું ગુણોત્તર ૮ ?
- ૮) ૨ વરસ ને કેટલા દિવસનું ગુણોત્તર ૨૪ ?
- ૯) ૩૥ રૂપીઆ ને કેટલા આનાનું ગુણોત્તર ૧૨ ?
- ૧૦) ૫ નંગને કેટલા સેંકડાનું ગુણોત્તર ૩૦ ?
- ૧૧) ૨૪ પાછને કેટલા આનાનું ગુણોત્તર ૩ ?
- ૧૨) ૨૪ ઝઝન ને કેટલા ઝાસનું ગુણોત્તર ૩ ?
- ૧૩) કેટલા શેર ને ૩ નવટાંકનું ગુણોત્તર ૮ ?
- ૧૪) કેટલા શિલિંગ ને ૬ પેન્સનું ગુણોત્તર ૨૪ ?
- ૧૫) કેટલી ધડી ને ૩ શેરનું ગુણોત્તર ૧૬ ?

શાથી શોધીના “ડિક્શન શિક્ષક” ચાર આના. [૨૫

- ૧૬) કેટલા શેર ને ૫ નવટાંકનું ગુણોત્તર ૮ ?
 ૧૭) કેટલા રૂપીઆ ને ૩ આનાનું ગુણોત્તર ૧૬ ?
 ૧૮) કેટલા રીમ ને ૩ ગાંસડીનું ગુણોત્તર $\frac{1}{10}$?
 ૧૯) કેટલા આના ને ૫૧ રૂપીઆનું ગુણોત્તર $\frac{1}{2}$?
 ૨૦) કેટલી પાઇ ને ૩ રૂપીઆનું ગુણોત્તર $\frac{1}{100}$?
 ૨૧) કેટલા શેર ને ૨ મણનું ગુણોત્તર $\frac{1}{10}$?

સૂચના—૨૨ થી ૪૦ સવાલના જવાબ અનેક આવશે ?

- ૨૨) કેટલા રૂપીઆ ને કેટલા આનાનું ગુણોત્તર ૮ ?
 ૨૩) કેટલા મણ ને કેટલા શેરનું ગુણોત્તર ૪૦ ?
 ૨૪) કેટલા શેર ને કેટલા નવટાંકનું ગુણોત્તર ૮ ?
 ૨૫) કેટલી ખાંડી ને કેટલા મણનું ગુણોત્તર ૨૦ ?
 ૨૬) કેટલી ગાલ્લી ને કેટલા મણનું ગુણોત્તર ૩૦ ?
 ૨૭) કેટલાં બેડીઆં ને કેટલા મણનું ગુણોત્તર ૩૨ ?
 ૨૮) કેટલા તોલા ને કેટલા વાજનું ગુણોત્તર ૩૨ ?
 ૨૯) કેટલા ઝેકર ને કેટલા ગુંદાનું ગુણોત્તર ૪૦ ?
 ૩૦) કેટલા ધા ને કેટલા તાવનું ગુણોત્તર ૨૪ ?
 ૩૧) કેટલી ધડી ને કેટલા શેરનું ગુણોત્તર ૪૮ ?
 ૩૨) કેટલા ગ્રોસ ને કેટલા ડઝનનું ગુણોત્તર ૧૨ ?
 ૩૩) કેટલા આના ને કેટલી પાઇનું ગુણોત્તર ૧૨ ?
 ૩૪) કેટલા શિલિંગ ને કેટલા પેન્સનું ગુણોત્તર ૧૨ ?
 ૩૫) કેટલા રૂપીઆ ને કેટલા દોઝાનું ગુણોત્તર ૧૦૦ ?
 ૩૬) કેટલા પૌંડ ને કેટલા શિલિંગનું ગુણોત્તર ૨૦ ?
 ૩૭) કેટલા રૂપીઆ ને કેટલા આનાનું ગુણોત્તર ૧૬ ?

૨૬] બીજા ધોરણના “મુખ્યગણિત શિક્ષક” એ આના.

૩૮) કેટલા રૂપિયા ને કેટલા પૈસાનું ગુણોત્તર ૬૪ ?

૩૯) કેટલા શિલિંગ ને કેટલા પૌંડનું ગુણોત્તર $\frac{૧}{૪}$?

૪૦) કેટલા દોઢા ને કેટલા રૂપિયાનું ગુણોત્તર $\frac{૧}{૪૦૦}$?

પ્રકરણ ૩.

તમામ ગુણોત્તરમાં લાગુ પડતી કુંઝીઓ.

૧) ભારે પરિમાણ ઉપરથી હલકા પરિમાણની કિંમત કાઢવાની રીત:—

ભારે પરિમાણની કિંમતને ભારે પરિણામ અને હલકા પરિમાણના ગુણોત્તરે ભાગવા. ભાગાકાર ભારે પરિમાણની કિંમતની જાતનો આવશે. જેમકે દા. ૧) રૂ. ૨૫૦ એ તોફો તો ૪ વાલનું શું ?

ભારે પરિમાણની કિંમત રૂ. ૨૫૦ને ભારે પરિમાણ એક તોલા અને હલકા પરિમાણ ૪ વાલના ગુણોત્તર ૮થી ભાગ્યા તો રૂ. $૨૫૦ \div ૮ = ૩૧.૨૫$ અથવા * $\frac{૧}{૮}$ રૂપિયા = ૨ આના, માટે $૨૫૦ \times ૨ = ૫૦૦$ આના = રૂ. ૩) =

દા. ૨) રૂ. ૬૩ એ ગાલ્લી તો ૧૨ શેરનું શું ?

ભારે પરિમાણની કિંમત રૂ. ૬૩ને ભારે પરિમાણ એક ગાલ્લી અને હલકા પરિમાણ ૧૨ શેરના ગુણોત્તર ૧૦૦ થી ભાગ્યા તો રૂ. $૬૩ \div ૧૦૦ = ૦.૬૩$ દોઢા = રૂ. ૦.૬૩ દોઢો અથવા $\frac{૧}{૪૦૦}$ રૂપિયા = ૧ દોઢો માટે $૦.૬૩ \times ૧ = ૦.૬૩$ દોઢા = રૂ. ૦.૬૩ દોઢો.

*ગુણોત્તર એ સાદી સંખ્યા છે છતાં આ રીતમાં તેને વિશેષ (પરિમાણવાળી) સંખ્યા ગણી લેવામાં આવે છે, માટે પહેલી સંખ્યા જે વિશેષ સંખ્યા છે તેને સાદી સંખ્યા ગણી લેવી જોઈએ, કારણ ૨૫૦ છે. જેમકે ૫ રૂપિયા $\times ૨ = ૧૦$ રૂપિયા અથવા ૫ $\times ૨$ રૂપિયા = ૧૦ રૂપિયા.

ત્રીજા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” અઢી આના. [૨૭]

દા. ૩) ૭૫ ખાંડીના ૩. પરા તો ૩૦ શેરનું શું ?

ભારે પરિમાણની કિંમત ૩. પરાને ભારે પરિમાણ ૭૫ ખાંડી અને હલકા પરિમાણ ૩૦ શેરના ગુણોત્તર 200 થી ભાગ્યા તો ૩. $250 \times \frac{1}{100} = 2.5$ દોકડા = ૩. ૦ ૧ દોકડો અથવા $\frac{1}{100}$ રૂપિયા = ૦.૧ દોકડો માટે 250×0.1 દોકડો = ૨૫ દોકડા = ૩. ૦ ૧ દોકડો.

હલકા પરિમાણ ઉપરથી ભારે પરિમાણની કિંમત કાઢવાની રીત:—

હલકા પરિમાણની કિંમતને હલકા પરિમાણ અને ભારે પરિમાણના ગુણોત્તરે ભાગવા, ભાગાકાર હલકા પરિમાણની કિંમતની મતનો આવશે. જેમકે દા. ૧) ૩. ૦) ના નું ૧૧ શેર તો મળનું શું ?

હલકા પરિમાણની કિંમત ૩. ૦) નાને હલકા પરિમાણ ૧૧ શેર અને ભારે પરિમાણ મળના ગુણોત્તર $\frac{1}{11}$ એ ભાગ્યા તો ૩. ૦) ના $\div \frac{1}{11} = ૮૦$ આના = ૫ રૂપિયા જવાય.

દા. ૨) ૩. ૦) નાનું શેર તો મળનું શું ?

હલકા પરિમાણની કિંમત ૩. ૦) નાને હલકા પરિમાણ ૧ શેર ને ભારે પરિમાણ એક મળના ગુણોત્તર $\frac{1}{1}$ એ ભાગ્યા તો ૩. ૦) ના $\div \frac{1}{1} = ૮૦$ આના = ૩. પાન

દા. ૩) ૬ આનાનું ૭૫ શેર તો ૩ ખાંડીનું શું ?

હલકા પરિમાણની કિંમત ૬ આનાને હલકા પરિમાણ ૭૫ શેર અને ભારે પરિમાણ ૩ ખાંડીના ગુણોત્તર $\frac{1}{25}$ એ ભાગ્યા તો ૬ આના $\div \frac{1}{25} = 150$ આના = ૧૨૦ રૂપિયા.

૩) કિંમત ઉપરથી વજન કાઢવાની રીત:—

જેટલું વજન આપ્યું હોય અને જેટલી કિંમતનું લેવું હોય.

૨૮] પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” પોણાએ આના.

તેનો ગુણાકાર કરવો. પછી તે ગુણાકારને આપેલા ભાવે ભાગવાથી જવાબ આપેલા વજનની જાતનો આવશે. જેમકે:—

૧) રૂ. ૩ નું ૧૧ મણુ તો રૂ. ૧૨ નું કેટલું ?

$$૧૧ \times ૧૨ = ૧૫. \quad ૧૫ \div ૩ = ૫ \text{ મણુ જવાબ.}$$

૨) રૂ. ૧૨ નું ૫ મણુ તો રૂ. ૩ નું કેટલું ?

$$૫ \times ૩ = ૧૫. \quad ૧૫ \div ૧૨ = ૧૧ \text{ મણુ જવાબ.}$$

૩) ૩ પૈસાનું ૭ શેર તો રૂ. ૩ નું કેટલું ?

$$૭ \times ૩ = ૨૧, \quad ૨૧ \div \frac{૩}{૪} = ૪૪૮ \text{ શેર} = ૧૧ \text{ મણુ } ૮ \text{ શેર.}$$

મનોચત્ર ૧૨.

૧) રૂ. ૬૭૧	ગાલી તો	૬ મણુનું શું ?
૨) રૂ. ૧૧	મહીનો તો	૬ દિવસનું શું આપવું ?
૩) ૨૫ રૂપીઆ	તોલો તો	૪ વાલનું શું ?
૪) રૂ. ૧૧૨)એ	ભાર તો	૦૧ મણુનું શું ?
૫) રૂ. ૧૧	વાલ તો	તોલાનું શું ?
૬) મણુના	રૂ. ૬૧ તો	૨ આડીનું શું ?
૭) રૂ. ૩૧	૧૧ વસો તો	૧૧ વૌધનું શું ?
૮) ૨૧ મણુના	રૂ. ૬૧ તો	૧ ગાલીનું શું ?
૯) રૂ. ૧૭૧એ	કુંડી તો	૪ નંગનું શું ?
૧૦) રૂ. ૪૫)	મહીનો તો	૧૨ દિવસનું શું ?
૧૧) રૂ. ૨૭૧	તોલો તો	૪ રતીનું શું ?
૧૨) રૂ. ૪૮)	વરસ તો	૩ માસનું શું ?
૧૩) રૂ. ૨૫૧	ભાર તો	૪ મણુનું શું ?

બાળપાથીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” એ આના. [૨૯]

૧૪) ૩. ૩૧૥	બાર તો	૨૥ ધડીતું શું આપવું ?
૧૫) ૧૫ મણુના ૬ રૂપીઆ તો		૨ ખાંડીતું શું ?
૧૬) ૯ ડઝનના ૩. ૨૦૧ તો		૧ ગ્રોસનું શું ?
૧૭) ૭ મહીનાના ૩. ૧૭૥ તો		વર્ષનું શું ?
૧૮) ૩. ૩૫) એ ખાંડી તો		૩. ૨) નું કેટલું ?
૧૯) ૩. ૧૦નું ૧૦ શેર તો		૩. ૬૥૦નું કેટલું ?
૨૦) ૩. ૩૫) એ ખાંડી તો		૩. ૦) ના નું કેટલું ?
૨૧) ૩. ૦)૦૥૥ નું ૩ શેર તો		૩. ૦૥૥નું કેટલું ?
૨૨) ૩. ૨૨૥ એ મહીનો તો		૩. ૯) માં કેટલા દિવસ ?
૨૩) ૩. ૦૥૥માં ૧૦ કેરી મળે તો		૩. ૦૥૥માં કેટલી આવે ?
૨૪) ૩. ૬૦)નું ૧૥ વરસ તો		૧૥ મહીનાનું શું ?
૨૫) ૩. ૪૦)નું ૭ મણુ તો		૭ શેરનું શું ?

પ્રકરણ ૪.

માણીના મણુ કેટલા ? ગ્રોસના ડઝન ? ડઝનના નંગ ? વર્ષના મહીના ? વેંતના આંગળ ? ફુટના ઈંચ ? તોલાના માસા ? પૌંડ ટ્રોયના ઔંસ કેટલા ? જવાબ ૧૨.

૧૨. ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

માણી ને મણુ; ડઝન ને નંગ; ગ્રોસ ને ડઝન; વર્ષ ને મહીનો; વેંત ને આંગળ; ફુટ ને ઈંચ; તોલો ને માસો; પૌંડ ટ્રોય ને ઔંસ.

ત્યારે ઉપલા પરિમાણોનું ગુણોત્તર શું ? જ. ૧૨.

૩૦] પહેલી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” અઢી આના.

એ પરિમાણોમાંથી ભારે પરિમાણો કહો. હલકાં કહો. હલકાં પરિમાણો ભારેના કેટલામા ભાગના છે ? જ. ૧૨ મા ભાગના. ભારે હલકાથી કેટલા ગણા છે ? જ. ૧૨ ગણા. જો ભારે એકમ પરિમાણની કિંમત ૩. ૧) પડે તો હલકા એકમની કિંમત ભારેના કેટલામા ભાગની પડે ? જ. ૧૨મા ભાગની. રૂપીઆનો ૧૨મો ભાગ શું ? જ. ૧૬ પાઇ. રૂપીઆથી કેટલા ગણી પાઇ આવી ? જ. ૧૬ ગણી. ભારે એકમની કિંમત ૩. બે પડે તો હલકા એકમની કિંમત કેટલી પડે ? જ. ૩૨ પાઇ. રૂપીઆથી કેટલા ગણી પાઇ આવી ? જ. ૧૬ ગણી. ભારે એકમના રૂપીઆથી કેટલા ગણી પાઇ આપવી પડે છે ? જ. ૧૬ ગણી. માટે

૧) ભારે એકમના રૂપીઆથી ૧૬ ગણી પાઇ હલકા એકમની કિંમત પડે.

ભારે એકમ પરિમાણની કિંમત ૧ આનો પડે તો હલકા એકમની શી કિંમત પડે ? જ. ૧ પાઇ. આનાથી કેટલા ગણી પાઇ આવી ? જ. આના જેટલીજ. જો ભારે એકમની કિંમત ૨ આના પડે તો હલકા એકમની શી કિંમત પડે ? જ. ૨ પાઇ. આનાથી કેટલી ગણી આવી ? જ. આના જેટલીજ. ભારે એકમના આનાથી કેટલી ગણી પાઇ આપવી પડે છે ? જ. આના જેટલીજ. માટે.

૨) ભારે એકમના આના જેટલીજ પાઇ હલકા એકમની કિંમત આપવી પડે.

ભારે એકમ પરિમાણની કિંમત ૧ પૌંડ પડે તો હલકા એકમની કિંમત કેટલી પડે ? જ. પૌંડના ૧૨ મા ભાગ જેટલી. પૌંડનો ૧૨ મો ભાગ શું ? જ. ૨૦ પેન્સ. પૌંડથી કેટલા ગણા પેન્સ પડે ? જ. ૨૦ ગણા. માટે

૩) ભારે એકમના પૌંડથી ૨૦ ગણા પેન્સ હલકા એકમની કિંમત પડે.

ભારે એકમની કિંમત ૧ શિલિંગ પડે તો હલકા એકમની કિંમત કેટલી પડે? જ. ૧ પેન્સ. શિલિંગથી કેટલા ગણા પેન્સ પડે? જ. શિલિંગ જેટલા. ભારે એકમના શિલિંગથી કેટલા ગણા પેન્સ આપવા પડે? જ. શિલિંગ જેટલાજ. માટે

૪) ભારે એકમના શિલિંગ જેટલાજ પેન્સ હલકા એકમની કિંમત પડે.

ભારે રકમ પરથી હલકા એકમની કિંમત:—

પહેલી રીત. (૧) રૂપીઆથી ૧૬ ગણી પાદ. (૨) આના જેટલીજ પાદ. (૩) પૌંડથી ૨૦ ગણા પેન્સ. (૪) શિલિંગ જેટલાજ પેન્સ.

૧ રૂપીઆનો ૧૬ મો ભાગ શું? જ. એક આનો. એ રૂપીઆનો સોળમો ભાગ શું? જ. એ આના. ૩. ૩)નો સોળમો ભાગ શું? જ. ત્રણ આના. માણીનો ૧૬ મો ભાગ શું? જ. ૦૧૧ મણ. ઓસનો ૧૬મો ભાગ શું? જ. ૦૧૧ ડઝન. ડઝનનો ૧૬ મો ભાગ શું? જ. ૦૧૧ નંગ. વર્ષનો ૧૬ મો ભાગ શું? જ. ૦૧૧ મહીનો. વેંતનો ૧૬ મો ભાગ શું? જ. ૦૧૧ આંગળ. ડુટનો ૧૬ મો ભાગ શું? જ. ૦૧૧ ઈંચ. તોલાનો ૧૬ મો ભાગ શું? જ. ૦૧૧ માસો. પૌંડટ્રોયનો ૧૬ મો ભાગ શું? જ. ૦૧૧ ઓસનો ટ્રોય એક રૂપીએ માણી હોય તો એક આનાનું કેટલું આવે? જ. ૦૧૧ મણ. ત્યારે

એક રૂપીએ ઓસ, ડઝન, વરસ, વેંત, ડુટ, તોલા અને પૌંડ ટ્રોય હોય તો એક આનામાં કેટલું આવે? જ. ૦૧૧ ડઝન, ૦૧૧ નંગ, ૦૧૧ મહીનો, ૦૧૧ આંગળ, ૦૧૧ ઈંચ, ૦૧૧ માસો અને ૦૧૧ ઓસ ટ્રોય આવે.

૩૨] સુરત શહેરનો “ભુગાળ શિક્ષક” ત્રણ આના.

આનાનો સોળમો ભાગ શું ? જ. ઉપઆનો. જો ઉપરનો ભાગ એક આનાનો હોય તો એક ઉપઆનામાં કેટલું આવે ? જ. દેશે. માટે

બીજી રીત—જેટલા રૂપીઆમાં ભારે પરિમાણ ૧ આવે તેટલાજ આનામાં હલકું પરિમાણ ૦૧૧ આવે.

સૂચના:—જેમ રૂપીઆનો ૧૬ મો ભાગ આના છે, તેમ આનાનો ૧૬ મો ભાગ ઉપઆના છે. તેમજ પાંચનો ૧૬ મો ભાગ ઉપપાંચ (કાચી પાંચ) છે, માટે રૂપીઆના ભાવમાં આના જવાબ આવતો હોય તો આનાના ભાવમાં ઉપઆના જવાબ આવે, તેમ રૂપીઆના ભાવમાં પાંચ જવાબ આવતો હોય તો આનાના ભાવમાં ઉપપાંચ જવાબ આવે.

હલકાથી ભારે કેટલા ગણા છે ? જ. ૧૨ ગણા.

હવે જો હલકા એકમની કિંમત ૧ રૂપીઆ, ૧ આનો, ૧ પૈસો, ૧ પાંચ, ૧ પૌંડ, ૧ શિલિંગ ૧ પેન્સ, ૧ ફાર્થિંગ પડે તો ભારે એકમની કિંમત શું પડે ? જ. ૧૨ ગણી એટલે ૧૨ રૂ. ૧૨ આના=૦૧૧ રૂ; ૧૨ પૈસા=૩ આના. ૧૨ પાંચ=૧ આનો. ૧૨ પૌંડ. ૧૨ શિલિંગ. ૧૨ પેન્સ=૧ શિલિંગ. ૧૨ ફાર્થિંગ=૩ પેન્સ પડે.

- ૧) હલકા એકમની કિંમત ૧ રૂ. પડે તો ભારે એકમની શી ? ૧૨ રૂ.
 ૨) “ “ “ ૧ આનો “ “ “ ? ૦૧૧ રૂ.
 ૩) “ “ “ ૧ પૈસો “ “ “ ? ૩ આના.
 ૪) “ “ “ ૧ પાંચ “ “ “ ? ૧ આનો.
 ૫) “ “ “ ૧ પૌંડ “ “ “ ? ૧૨ પૌંડ.
 ૬) “ “ “ ૧ શિલિંગ “ “ “ ? ૧૨ શિલિંગ.
 ૭) “ “ “ ૧ પેન્સ “ “ “ ? ૧ શિલિંગ.
 ૮) “ “ “ ૧ ફાર્થિંગ “ “ “ ? ૩ પેન્સ.

બીજી આપડીના “ડિક્ટેશન સિક્ષક” ત્રણ આના. [૩૩]

હજકા એકમ પરથી બારે એકમની કિંમત:—

પહેલી રીત—(૧) આનાથી પોણા રૂપીઆ (૨) પૈસાથી ત્રણ ગણા આના. (૩) પાંચ જેટલાજ આના. (૪) પેન્સ જેટલીજ સિલિંગ. (૫) ફાર્થિગથી ત્રણ ગણા પેન્સ.

૧ આનાનું ૦૥૥ મણુ આવે તો ૧૬ આનાનું કેટલું આવે ? જ. ૧૨ મણુ. એક આનાનું ૦૥૥ મણુ તો ૧ રૂપીઆનું કેટલું ? જ. ૧૨ મણુ અથવા માણી.

૧ ઉપઆનાનું ૦૥૥ મણુ આવે તો ૧૬ ઉપઆનાનું કેટલું ? જ. ૧૨ મણુ. ૧ ઉપઆનાનું ૦૥૥ મણુ આવે તો ૧ આનાનું કેટલું ? જ. ૧૨ મણુ અથવા માણી.

એક આનામાં ૦૥૥ મણુ, ૦૥૥ ડઝન, ૦૥૥ નંગ, ૦૥૥ મહીનો, ૦૥૥ આંગળ, ૦૥૥ ઇંચ, ૦૥૥ માસો, ૦૥૥ ઐસ ટ્રોય આવે તો એક રૂપીઆમાં કેટલું આવે ? જ. ૧ માણી, ૧ ઐસ, ૧ ડઝન, ૧ વર્ષ, ૧ વેંત, ૧ ફુટ, ૧ તોલો. અને ૧ પૈંડ ટ્રોય આવે,

બીજી રીત—જેટલા આનામાં હજકું પરિણામ ૦૥૥ આવે તેટલાજ રૂપીઆમાં બારે પરિમાણુ ૧ આવે.

૧૨ના ગુણોત્તરનાં લેખાંની કુંચીઓ

૧) જેટલે રૂપીએ માણી તેથી	૧૬ ગણી પાંચએ મણુ
૨) જેટલે રૂપીએ ડઝન તેથી	૧૬ ગણી પાંચએ નંગ
૩) જેટલે રૂપીએ ઐસ તેથી	૧૬ ગણી પાંચએ ડઝન
૪) જેટલે રૂપીએ વરસ તેથી	૧૬ ગણી પાંચએ મહીનો
૫) જેટલે રૂપીએ ફુટ તેથી	૧૬ ગણી પાંચએ ઇંચ
૬) જેટલે રૂપીએ તોલો તેથી	૧૬ ગણી પાંચએ માસો

૩૪] સુંબઘ ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૫ આના.

- ૭) જેટલે આને મણી તેટલીજ પાઇએ મણ.
- ૮) જેટલે આને ડઝન તેટલીજ પાઇએ નંગ.
- ૯) જેટલે આને ઓસ તેટલીજ પાઇએ ડઝન.
- ૧૦) જેટલે આને વર્ષ તેટલીજ પાઇએ મહીનો.
- ૧૧) જેટલે આને ડુટ તેટલીજ પાઇએ ઘંચ.
- ૧૨) જેટલે આને તોલો તેટલીજ પાઇએ માસો.

ઉદાહરણ—૧) ૧૨૥૩૩ ૩પીએ એસ તો ડઝનનું શું ?

(૧૨૥૩૩ × ૬ = ૨૦૪૫૪ = ૧૭ આના = ૩. ૧) ~ ૩. ૧૨૥૩૩ ÷ ૧૨ = ૩. ૧) ~

૧૨૥૩૩ = ૬૩ = ૩. ૧) ~ [૧૨૥૩૩ આનાનું ૦૥૥ ડઝન માટે

૧૨૥૩૩ ÷ ૦૥૥ = ૧૭ આના = ૩. ૧) ~

૨) ૩. ૦) ~ ડઝન તો એક નંગનું શું ?

(આના જેટલીજ પાઇ માટે ત્રણ પાઇ = ૩. ૦) ~

૩) ૩ કૈસે તોલો તો એક માસનું શું ? (૩ × ૦૧ = ૦૥૥ પાઇ.)

૪) ૧૫ પૌંડે ઓસ તો ડઝનનું શું ? પૌંડથી ૨૦ ગણા પેન્સ.

(૧૫ × ૨૦ = ૩૦૦ પેન્સ = ૨૫ શિલિંગ = ૧૧ પૌંડ.)

૫) ૨૥ શિલિંગે ડુટ તો ઘંચનું શું ?

(શિલિંગ જેટલીજ પેન્સ માટે ૨૥ પેન્સ)

૬) ૩ પેન્સનું ડઝન તો ૧ નંગનું શું ? (૩ × ૬ = ૧ ફાર્થિંગ)

૭) ૩. ૧૪૪નું વરસ તો ૩. ૯) માં કેટલા માસ નોંકરી કરવી ?

૩. ૯ = ૧૪૪ આના. ૩પીઆ જેટલાજ આના છે માટે ૦૥૥ માસ.

૮) ૧૨ આને ડઝન તો ૦૥૥ આનાનું કેટલું ?

(૦૥૥ આનો = ૧૨ ઉપઆનાના. આના જેટલાજ ઉપઆના છે માટે ૦૥૥ નંગ.)

હિંદુસ્તાનની સાઠ ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના. [૩૫]

- ૯) ૬ રૂપીઆનું મણુ તો માણીનું શું ? (૩ ૬×૧૨=૭૨ રૂ.)
- ૧૦) રૂ. ૧૦૦ એ ડઝન તો ગ્રોસનું શું ? આનાથી ૧૦૦ રૂપીઆ, માટે
(૧૦ આના×૧૦૦=૧૦૦૦ રૂ.)
- ૧૧) ૩ પૈસે ઇંચ તો ફુટનું શું ? (૩×૩=૯ આના=રૂ. ૧૦૦)
- ૧૨) ૨ પાઇએ ઇંચ તો ફુટનું શું ? (પાઇ જેટલાજ આના માટે ૨ આના)
- ૧૩) ૩૧ પૌંડની ઔંસ દવા મળે તો ૧ પૌંડ દ્રોયનું શું ?
(પૌંડ ૩૧×૧૨=૪૨ પૌંડ)
- ૧૪) ૩ શિલિંગે ઔંસ દવા મળે પૌંડ દ્રોયનું શું ?
(શિલિંગ ૩×૧૨=૩૬ શિ=૧૧૧ પૌંડ ૬ શિ.)
- ૧૫) ૪ પેન્સનું નંગ તો ડઝનનું શું ?
(પેન્સ જેટલાજ શિલિંગ, માટે ૪ શિલિંગ)
- ૧૬) ૨૧૧ ફાર્થિંગે ઇંચ તો ફુટનું શું ? (૨૧૧×૩=૬૩૩ પેન્સ)
- ૧૭) ૩ આનાનું ૧૦૦૦ ડઝન તો રૂ. ૩ માં કેટલું આવે ?
(આના જેટલા રૂપીઆ છે માટે ૧ ગ્રોસ.)
- ૧૮) રૂ. ૧૮૦નું વરસ તો સાત માસનું શું આપવું ?
રૂ. ૧૮૦× $\frac{૫}{૧૨}$ =૧૦૫ રૂ.
- ૧૯) ૭ માસના રૂ. ૧૦૫ તો ૧ વર્ષનું શું ? (૧૦૫× $\frac{૧૨}{૫}$ =૧૮૦ રૂ.)

મનોયત્ન ૧૩.

- ૧) રૂ. ૨૭૦ના માણી વાત્ર મળે તો ૧ મણુનું શું ?
- ૨) રૂ. ૧૮ ગ્રોસ પેનશીલ મળે તો ૧૨ પેનશીલનું શું ?
- ૩) રૂ. ૨૧ વર્ષનો પગાર હોય તો ૧ મહીનાનું શું મળશે ?
- ૪) રૂ. ૨૫૦ તોફા મળે તો માસાનું શું બેસે ?

૩૬] ત્રિવેદિ વા. પુસ્તક ચોથાના અર્થની નોટ સાત આના

- ૫) ૩. ૦) તોલો તો માસાનુ શું ?
 ૬) ૩. ૮ પૈસે ડઝન કેળાં મળે તો ૧ કેળાનું શું ?
 ૭) ૩. ૦૮૬ ધા કામળ મળે તો ૨ તાવનુ શું ?
 ૮) ૧ કેરીની ૩. ૦) વાર તો ડઝન કેરીનું શું આપવું ?
 ૯) ૩. ૦૦૦૦ ડઝન કેરી મળે તો ૪ કેરીનું શું પડે ?
 ૧૦) ૭ પામની ૩ પેન તો ૩ ડઝન પેનનું શું આપવું ?
 ૧૧) ૧ માસાનો ૧૦૦ પૈસો તો તોલાનું શું ?
 ૧૨) ૨૦૦૦ આને નંગ તો ડઝનનું શું ?
 ૧૩) મહીને ૮ પામની દીવાસળી વપરાય તો ૧ વરસમાં દીવાસળીનું કેટલું અર્થ થશે ?
 ૧૪) મહીનાનું ભાડું ૩. ૩૦૦ તો વર્ષનું કેટલું ?
 ૧૫) ૩. ૩૦૦૦ ૧૨ શેર તો ૩. ૫૦૦ નું કેટલું આવશે ?
 ૧૬) ૩. ૦૦૦૦૦ તોલો ચાંદી મળે તો ૧૦ માસાનું શું ?
 ૧૭) ૩. ૨૫૦ તોલો મેનું તો ૪૦ માસાનું શું ? ૧૨ વાલનું શું ?
 ૧૮) ૨ માસાના ૩. ૪૦૦૦ તો ૩ તોલાનું શું ?
 ૧૯) વર્ષનું વ્યાજ ૩. ૯) તો ૧૦ મહીનાનું કેટલું ?
 ૨૦) ૩. ૯૦૦૦ની ૩ શેર એક્સચી મળે તો ૨૦ મહિનું શું ?
 ૨૧) ૩. ૪૮) ગાલ્લી વાલ મળે તો ૩ મહિનું શું ?
 ૨૨) ૩. ૨૭) માણી ધકં મળે તો ૩ મહિનું શું ?
 ૨૩) ૩. ૧૫૦૦ મોટો દારો તો ૧૦૦ મહિનું શું ?
 ૨૪) ૨ મહીનાના ૩. ૮૦) તો પાંચ દિવસનું શું એસશે ?
 ૨૫) ૦૦૦ એડીઆના ૩. ૨૫૦૦૦ તો એ મહિનું શું ?
 ૨૬) ૩. ૧૮૦૦ કોથળો ધકં તો ૦ મહિ ૨૦ શેરનું શું ?

બાળપાથીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” બે આના. [૩૭]

- ૨૭) ૩. ૨પા તોલો સોનું મળે તો ૩. ૨૮નું કેટલું આવશે ?
 ૨૮) ૧ા ખાંડીના ૩. ૬જા તો ૩. પાનું કેટલા મળુ ?
 ૨૯) ૩. ૦ના શેર બીંડા તો ૬ પૈસાબારનું શું ?
 ૩૦) ૧૦ શેર ગોળનો ૩. ૧ાનું તો ૩. ૧૮ા નો કેટલો આવશે ?
 ૩૧) ૩. ૩૦નું ની ૩ા મળુ સાકર તો ૧૨ા શેરનું શું ?
 ૩૨) ૪ મહીનાના ૩. ૩૬નું તો ૧૦ દિવસનું શું ?
 ૩૩) ૩. ૧) નું ૧ા શેર તો ૩. ૦નાનું કેટલું ?
 ૩૪) ૩. ૨ાના નું ૧ માસો સોનું આવે તો તોલાનો ભાવ શો ?
 ૩૫) ૩. ૩૦નું ૨૪ મળુ તો ૩. ૩ા નાનું કેટલું ?
 ૩૬) ૩. ૧) નું ૦ા મળુ તો ૩. ૧૪ નું કેટલું ?
 ૩૭) ૩. ૯૦) એ ઓસ ટોપી મળે તો ૭ ટોપીનું શું ?

૨૪ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

ગજ ને તસુ; ભાર ને મળુ; ધા ને તાવ; ટાંક ને રતી; પેનીવેટ
 ને ગ્રેન; હાથ ને આંગળ.

*ભારે એકમ પરથી હલકા એકમની કિંમત:—

(૧) રૂપીઆથી ૮ ગણી પાઇએ.	(૨) આનાથી અડધી પાઇ
(૩) પૌંડથી દસ ગણા પેન્સ.	(૪) શિલિંગથી અડધા પેન્સ

*હલકા એકમ પરથી ભારે એકમની કિંમત.

(૧) આનાથી દોઢા રૂપીઆ.	(૨) પૈસાથી છ ગણા આના.
(૩) પાઇથી બમણા આના.	(૪) પેન્સથી બમણા શિલિંગ.
(૫) ફાર્થિંગથી અડધા શિલિંગ.	

*૨૪ ગુણોત્તરમાં ૧૨ ના ગુણોત્તરથી અડધી કિંમત.

*૨૪ ગુણોત્તરમાં ૬૬ ગુણોત્તરથી બમણી કિંમત.

૩૮] પહેલી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” અઢી આના.

૨૪ ના ગુણુત્તરનાં લેખાંની કુંચીઓ.

૧. જેટલે રૂપીએ	ગજ તેથી	૮ ગણી	પાછાં તસુ.
૨. જેટલે રૂપીએ	ભાર તેથી	૮ ગણી	પાછાં મણુ.
૩. જેટલે રૂપીએ	ધા તેથી	૮ ગણી	પાછાં તાવ.
૪. જેટલે રૂપીએ	ટાંક તેથી	૮ ગણી	પાછાં રતી.
૫. જેટલે આને	ગજ તેથી	૦૥	પાછાં તસુ.
૬. જેટલે આને	ભાર તેથી	૦૥	પાછાં મણુ.
૭. જેટલે આને	ધા તેથી	૦૥	પાછાં તાવ.
૮. જેટલે આને	ટાંક તેથી	૦૥	પાછાં રતી.

મનોચત્તન ૧૪.

- ૧) રૂ. ૧૮૦) ભાર કપાસ મળે તો મણુનું શું ?
- ૨) રૂ. ૦૥૦) ગજ તો તસુનું શું ?
- ૩) રૂ. ૪૦૦) એક ગજ ફલાનલ મળે તો તસુનું શું ?
- ૪) રૂ. ૭૦ ગજ વીનીસન તો તસુનું શું ?
- ૫) રૂ. ૮૫ના ભાર ઘડી મળે તો ૧૥૥ ભાર ૬ મણુનું શું ?
- ૬) રૂ. ૦૥૦ના ધા કાગળ મળે તો ૨૥૥ ધા ૧ તાવનું શું ?
- ૭) રૂ. ૦)૦૥૥ નું ૧ તસુ તો ગજનું શું ?
- ૮) એક તાવની દોઢ પછ તો ૨ ધા ૪ તાવનું શું ?
- ૯) રૂ. ૨૫૨) ભાર કપાસ તો રૂ. ૭૩૥ નો કેટલો આવે ?
- ૧૦) રૂ. ૯૦) ભાર તો ૧૥૥ મણુનું શું ?
- ૧૧) રૂ. ૭૨) ભાર તો ૨૥ મણુનું શું ?
- ૧૨) રૂ. ૮૧) ભાર તો રૂ. ૧૬૥૥૦નું કેટલું આવે ?
- ૧૩) રૂ. ૫૪૦ ભાર તો રૂ. ૧૧૦૦નું કેટલું ?
- ૧૪) રૂ. ૭૬૥૥ ભાર તો ૦૥૥ કળશીનું શું ?

બીજી ઓપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના. [૩૯]

- ૧૫) માણીના ૩. ૨૪) = તો ૧ા માણી ૦ા મણુનું શું ?
 ૧૬) ૩. ૧પાા = ગજ તો ૦ા ગજ ૫ તસુનું શું ?
 ૧૭) ૩. ૧૩૨) બાર તો ૨ા મણુ ૫ શેરનું શું ?
 ૧૮) ૩. રાની ૨ા ગજ છોટ તો ૨ા તસુનું શું ?
 ૧૯) ૩. રા નું એક વાર તો રા તસુનું શું ?
 ૨૦) ૩. ૨ા ગજ તો ૩. ૦ાા નું કેટલું ?
 ૨૧) ૩. ૨પા ગજ તો ૩. ૪ાાા નું કેટલું ?
 ૨૨) ૩. ૦) = નું ૧ા તસુ તો ૧ા ગજનું શું ?
 ૨૩) ૩ તસુના ૩. ૦ા-ા તો ૩ ગજનું શું ?
 ૨૪) ૩. ૦ાા = ધા કાગળ મળે તો ૩. ૦ા- ના કેટલા ?
 ૨૫) ૨ તાવની ૫ પાછ તો ૨ ધાનું શું ?
 ૨૬) ૩. ૪૫)ના ૩ બાર કાલાં મળે તો ૩ ૦ાાાના કેટલા ?
 ૨૭) ૩. ૭૬ા ના ટાંક મોતી મળે તો ૫ રતીનું શું ?
 ૨૮) ૧ા કળશીના ૩. ૨૪ા તો ૦ા મણુનું શું ?
 ૨૯) ૩. ૧૨ાા નું ૦ા કળશી તો મણુનું શું ?
 ૩૦) ૩. ૭૪ા ગાદી તો ૧ા મણુનું શું ?
 ૩૧) ૧ા શેર એલચીના ૩. ૩ાા તો શેર ૦) - નું શું ?
 ૩૨) મોટા હારાના ૩. ૭૨) તો ૦ાા મણુ ૫ શેરનું શું ?
 ૩૩) ૪ મહીનાના ૩. ૨પાા = તો ૫ દિવસનું શું ?
 ૩૪) ૫ દિવસના ૩. ૧ા- તો ૦ા વર્ષ ૧ માસનું શું ?
 ૩૫) ૩. ૨૬ા નું ૦ા ગાદી ૧ા મણુ તો ૩. ૧ા- નું કેટલું ?
 ૩૬) ૧ા મણુના ૩. ૪ાા = તો ૩. ૧૧૨ા નું કેટલું આવે ?
 ૩૭) ૩. ૫૬ા નું ૧ા માણી તો ૨૫ શેરનું શું ?

૪૦] ચાથી ચાપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.

૪૮ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

ગદિઆણો ને રતી; ધડી ને શેર; બાર ને અધમણીઓ; માણી ને દશ શેર; ગબ ને ૧૦ તસુ; ધા ને ૧૦ તાવ; ટાંક ને ૧૦ રતી; પેનીવેટ ને ૧૦ ગ્રેન.

*ભારે એકમ ઉપરથી હલકા એકમની કિંમત:—

(૧) રૂપીઆથી ૪ ગણી પાઘ.	(૨) આનાથી ૦૧ ગણી પાઘ.
(૩) પૌંડથી ૫ ગણા પેન્સ.	(૪) શિલિંગ જેટલાજ ફાર્થિંગ.

+હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમત:—

(૧) આનાથી ૩ ગણા રૂપીઆ.	(૨) પૈસાથી ૧૦૦ રૂપીઆ.
(૩) પાઘથી ૪ ગણા આના.	(૪) પેન્સથી ૪ ગણા શિલિંગ.
(૫) ફાર્થિંગ જેટલે શિલિંગ.	

૪૮ ના ગુણોત્તરનાં લેખાંની કુંચીઓ

૧. જેટલે રૂપીએ ગદિઆણો તેથી ચોગણી પાઘએ રતી.
૨. જેટલે રૂપીએ ધડી તેથી ચોગણી પાઘએ શેર.
૩. જેટલે આને ગદિઆણો તેથી ૦૧ ગણી પાઘએ રતી.
૪. જેટલે આને ધડી તેથી ૦૧ ગણી પાઘએ શેર.

મનોપત્ન ૧૫.

- ૧) રૂ. ૧૨ ગદિઆણો સોનું મળે તો રતીનું શું ?
- ૨) રૂ. ૧૦ ગદિઆણો તો ૧ રતીનું શું ?

*૪૮ ના ગુણોત્તરમાં ૨૪ ના ગુણોત્તરથી ૦૧ કિંમત.

૪૮ ના ગુણોત્તરમાં ૧૨ ના ગુણોત્તરથી ૦૧ કિંમત.

+૪૮ ગુણોત્તરમાં ૩૨ ગુણોત્તરથી અમણી કિંમત.

૪૮ ગુણોત્તરમાં ૩૨ ગુણોત્તરથી ચારગણી કિંમત.

પાંચમી શ્લોકીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના. ૪૧

- ૩) રૂ. ૦) ગદિઆણા તો ૩ રતીનું શું ?
- ૪) રૂ. ૭૫ નું ગજ તો તસુનું શું ?
- ૫) રૂ. ૧૫૫૫ ધા કાગળ મળે તો ૧ તાવનું શું ?
- ૬) રૂ. ૦)નાના ૧૦ શેર બોર તો માણીનું શું ?
- ૭) ૦૫ મણુ ધઉંની દળામણી રૂ. ૦)ના તો બારની કેટલી ?
- ૮) રૂ. ૧૮૫૫ ધડી રૂ. મળે તો ૩ શેરનું શું ?
- ૯) ધડી રૂ. ૨૮) તો રૂ. ૩૫ નું કેટલું ?
- ૧૦) રૂ. ૦)નું ૦૫ રતી તો ટાંકનું શું ?
- ૧૧) રૂ. ૭૨૫ ગાલ્લી તો ૨૫ શેરનું શું ?
- ૧૨) ૨૫ મણુનો રૂ. ૧) તો ૧૫ શેરનું શું ?
- ૧૩) ૨૫ શેરના રૂ. ૦)ના તો ૩ મણુનું શું ?
- ૧૪) રૂ. ૨૭) માણી તો ૦૫ મણુનું શું ?
- ૧૫) બારના રૂ. ૬૦ તો રૂ. ૧૫ નું કેટલું ?
- ૧૬) રૂ. ૩૦૫૫નું બાર તો ૦૫ મણુનું શું ?
- ૧૭) ધડીના રૂ. ૧૫૫ તો ૦૫ મણુનું શું ?
- ૧૮) રૂ. ૧૨૫ માં ૧૫ વસો જમીન મળે તો વીંધાનું શું ?
- ૧૯) ૨૫ વસા જમીનનું ગણોત રૂ. ૦૫ના તો ૫ વીંધાનું શું ?
- ૨૦) રૂ. ૩૫૫નું ૩ શેર તો રૂ. ૦)નું કેટલું ?
- ૨૧) રૂ. ૭) નું ૫ શેર તો ૬ મણુનું શું ?
- ૨૨) રૂ. ૦) નું શેર તો રૂ. ૩૫ નું કેટલું ?
- ૨૩) ૧૫ શેરના રૂ. ૦)ના તો ૧૫ મણુનું શું ?
- ૨૪) રૂ. ૧૩૫ ગદિઆણા તો રૂ. ૦૫ ૦૫નું કેટલું ?
- ૨૫) રૂ. ૦)નાર પાઈનું રતી તો ગદિઆણાનું શું ?
- ૨૬) રૂ. ૦)ના નું ૦૫ તસુ તો રૂ. ૪૫ નું કેટલું ?

૪૨] મુ'બદ ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૧ આના.

- ૨૭) ર. ૧૮ નું ૦૧ મણુ તો ર. ૬૩) નું કેટલું ?
 ૨૮) ૩ બારના ર. ૨૭૦) તો ૦૧ મણુનું શું ?
 ૨૯) ર. ૦૧૮ નું મથુ તો ર. ૭૧૧ નું કેટલું ?
 ૩૦) ૧૧૧ મણુના ર. ૦૧૧૧૮ તો ૨૧ ગાલ્લી ૪૧૧ મણુનું શું ?
 ૩૧) ર. ૦૧૮ નું ૨૧૧ શેર તો ૩ મણુનું શું ?

૯૬ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો

તોલો ને રતી; બાર ને દશશેર, માણી ને પાંચશેર; ઘડી ને ૦૧ શેર; પેનીવેટ ને ૦૧ ગ્રેન.

*ભારે એકમ ઉપરથી એકમની કિંમત:—

- (૧) રૂપીઆથી બમણી પાંચ; (૨) પૌંડથી અઢીગણા પેન્સ.
 (૩) શિલિંગથી અડધા કાર્લિંગ.

× હલકા એકમ પરથી ભારે એકમની કિંમત.

- (૧) આનાથી ૬ ગણા રૂપીઆ. (૨) પૈસાથી :દોઢ ગણા રૂપીઆ.
 (૩) પાંચથી અડધા રૂપીઆ. (૪) પેન્સથી આઠ ગણા શિલિંગ
 (૫) કાર્લિંગથી બમણા શિલિંગ.

૯૬ ગુણોત્તરનાં લેખાંની કુંચીઓ.

- (૧) જોટલે રૂપીએ તોલો તેથી બમણી પાંચએ રતી.

* ૯૬ ના ગુણોત્તરનાં ૪૮ ના ગુણોત્તરથી અડધી કિંમત.

૯૬ ના ગુણોત્તરમાં ૨૪ ના ગુણોત્તર ૦૧ કિંમત

૯૬ ના ગુણોત્તરમાં ૧૨ ના ગુણોત્તરથી આડમા ભાગની કિંમત.

× ૯૬ ગુણોત્તરમાં ૪૮ ગુણોત્તરથી બમણી કિંમત.

” ” રૂ૧ ” યોગણી ”

” ” રૂ૨ ” ૮ ગણી ”

ગુજરાતની સાં બૂગોળની પ્રમોત્તરમાળા ત્રણ આના. [૪૩

મનોરથન ૧૬.

- ૧) રૂ. ૨૪) તોલો તો ૧ રતીનું શું ?
- ૨) રૂ. ૨૫૫૫ તોલો તો ૨ રતીનું શું ?
- ૩) રૂ. ૧૨૬) ભાર તો ૦ મણનું શું ?
- ૪) રૂ. ૨૧) માણી તો ૫ શેરનું શું ?
- ૫) ધડી રૂના રૂ. ૨૫) તો અચ્છેરનું રૂનું શું ?
- ૬) રૂ. ૧૧૮ તોલો તો ૨ વાલનું શું ?
- ૭) ભારના રૂ. ૧૩૨) તો ૨૧ મણનું શું ?
- ૮) રૂ. ૦૮૦નું રતી તો તોલોનું શું ?
- ૯) રતીના રૂ. ૦૮૦૦ તો તોલોનું શું ?
- ૧૦) રૂ. ૦)૦૧ ૧ પાઇનું રતી તો ૦૦૦૦ તોલોનું શું ?
- ૧૧) ૦૦૦ શેર રૂના રૂ. ૦૮૦ તો ધડીનું શું ?
- ૧૨) રૂ. ૪૦૦ એ ગજ તો ૦૧ તસુનું શું ?
- ૧૩) રૂ. ૧૨૦૦ ગાંધી તો ૧૨૦૦ શેરનું શું ?
- ૧૪) રૂ. ૪૭૦૦નું ૩ ધડી તો ૧૦૦ શેરનું શું ?
- ૧૫) ભારના રૂ. ૭૩૦૦ તો ૦૦૦૦ મણનું શું ?
- ૧૬) ૨૪ મણના રૂ. ૩૭૦૦ તો ૦૧ મણનું શું ?
- ૧૭) રૂ. ૦)૦૧ નું ૦૦૦ રતી તો ૧ ગદિઆણનું શું ?
- ૧૮) ૧૨ મણના રૂ. ૧૮૦૦૦ તો ૫ શેરનું શું ?
- ૧૯) રૂ. ૧૩૦૦૦ એ રીમ કાગળ તો રૂ. ૦૧ ૦૦૦૦ કેટલું ?
- ૨૦) રૂ. ૨૮૦૦૦ તોલો તો રૂ. ૧૦૦૦૦૦૦૦ કેટલું ?
- ૨૧) રૂ. ૧)નું ૧૨ શેર તો નવટાંકનું શું ?
- ૨૨) રૂ. ૦૦૦૦૦૦૦૦૦ શેર તો ૩ માસ ૬ દિવસનું શું ?

- ૨૩) તસુના ર. ૦) ॥ તો ૪ ગજનું શું ?
 ૨૪) ૦ા મથુના ર. ૦ના તો ર. ૩૭ા નું કેટલું ?
 ૨૫) ૭ પાઈનું ૦ા મથુ તો ર. ૩ા નું કેટલું ?
 ૨૬) ર. ૨૪) એ માણી તો ર. ૦ના નું કેટલું ?
 ૨૭) ૫ શેરના ર. ૦) ॥ તો ૧૨ મથુનું શું ?
 ૨૮) ર. ૦ના ના ૫ તાવ તો રીમનો બાવ શો ?
 ૨૯) ર. ૨૨ા રીમ કાગળ તો ૫ તાવનું શું ?
 ૩૦) તોલાનો ર. ૧ા તો ર. ૦ નું કેટલું ?
 ૩૧) ર. ૧) નું ૧૨ શેર મીઠું ગળે તો શેર ૦)ના નું શું ?

પ્રકરણ પ મું.

૨૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

કોડી ને નંગ; આંડી ને મથુ; રીમ ને ધા; હાથ ને તસુ; વીધુ ને વસો; બાર ને ધડી; ટંન ને હંદ્રવેટ

ભારે એકમ ઉપરથી હલકા એકમની કિંમત:—

- ૧) રૂપીઆથી ૫ ગણા દોઢડા અથવા ૪ ગણા સુરતી પૈસા.
- ૨) આનાથી ૫ ગણી બદામ અથવા ૦ા ગણા સુરતી પૈસા.
- ૩) પૌંડ જેટલાજ શિલિંગ.

બીજી રીત—જેટલા રૂપીઆમાં ભારે પરિમાણ ૧ આવે તેટલાજ આનામાં હલકું પરિમાણ ૧ આવે.

હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમત:—

- ૧) આનાથી ૧ા ગણા રૂપીઆ. (૨) પૈસાથી ૫ ગણા આના.
- (૩) શિલિંગ જેટલા પૌંડ (૪) કાર્પિંગથી ૫ ગણા પેન્સ

હિંદુસ્તાનની સા. ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના. [૪૫

ખીજી રીત—જેટલા આનામાં હલકું પરિમાણ ૧ આવે તેટલાજ
૩પીઆમાં ભારે પરિમાણ ૧ આવે.

૨૦ ના ગુણોત્તરનાં લેખાંની કુંચીઓ.

૧. જેટલે ૩પીએ કાઠી તેથી ૫ ગણે દોકડે નંગ.
૨. જેટલે ૩પીએ ખાંડી તેથી ૫ ગણે દોકડે મણ.
૩. જેટલે ૩પીએ રીમ તેથી ૫ ગણે દોકડે ધા.
૪. જેટલે ૩પીએ હાથ તેથી ૫ ગણે દોકડે તસુ.
૫. જેટલે ૩પીએ વીધું તેથી ૫ ગણે દોકડે વસો.
૬. જેટલે ૩પીએ વસો તેથી ૫ ગણે દોકડે કાઠી.
૭. જેટલે ૩પીએ ભાર તેથી ૫ ગણે દોકડે ધડી.
૮. જેટલે ૩પીએ ટન તેથી ૫ ગણે દોકડે હંદ્રવેટ.

[૫ દોકડા=૪ સુરતી પૈસા માટે ૫ ગણા દોકડા અથવા ૪ ગણા સુરતી પૈસા]

૯. જેટલે આને કાઠી તેથી ૫ ગણી બદામે નંગ.
૧૦. જેટલે આને ખાંડી તેથી ૫ ગણી બદામે મણ.
૧૧. જેટલે આને રીમ તેથી ૫ ગણી બદામે ધા.
૧૨. જેટલે આને હાથ તેથી ૫ ગણી બદામે તસુ.
૧૩. જેટલે આને વીધું તેથી ૫ ગણી બદામે વસો.
૧૪. જેટલે આને વસો તેથી ૫ ગણી બદામે કાઠી.
૧૫. જેટલે આને ભાર તેથી ૫ ગણી બદામે ધડી.
૧૬. જેટલે આને ટન તેથી ૫ ગણી બદામે હંદ્રવેટ.

મનોરથન ૧૭.

૧) ૩. ૧૨૥ એ કુંડી પત્થર મળે તો ૧ નંગનું થું ?

૪૬] સુરત શહેરનો “ભૂગોળ શિક્ષક” ત્રણ આના.

- ૨) ૩. ૨૫) ની ૨૦ વળી તો ૧ નંગનું શું ?
- ૩) ૩. ૨૭ા એ ખાંડી તો ૭ મણનું શું આપવું ?
- ૪) હાથ મલમલના ૩. ૦૮ તો તસુનું શું ?
- ૫) ૩. ૧૧ાનું મણ તો ખાંડીનું શું ?
- ૬) ૩. ૦૮ાની એક સ્લેટ તો ૫ ડઝન સ્લેટનું શું ?
- ૭) ૩. ૦)ના તો એક તખ્તો મળે તો ૨૦ નું શું બેસે ?
- ૮) ૩. ૮૪) એ ભાર તો ૫ ધડીનું શું ?
- ૯) ૩. ૬ાની ૧ા ધડી તો ૩ શેરનું શું ?
- ૧૦) ૩. ૭૫) ખાંડી ચોખા મળે તો ૩ા મણનું શું ?
- ૧૧) ૩. ૬૭ા ખાંડી જુવાર હોય તો ૩. ૧૧ાની કેટલી આવે ?
- ૧૨) ૩. ૩૭ા ખાંડી તો ૪ા મણનું શું ?
- ૧૩) ૩. ૮૫)ના ખાંડી ઘઉં મળે તો ૮ા મણનું શું ?
- ૧૪) ૩ા મણના ૩. ૫ા બેસે તો ખાંડીનું શું ?
- ૧૫) ખાંડીના ૩. ૫૧ા જેડે તો ૩. ૫)નાં કેટલું આવે ?
- ૧૬) ૩. ૦૦ાના મણ બોર મળે તો ૨ા મણનું શું ?
- ૧૭) ૩. ૦)નાની ૫ શેર આમલી મળે તો ૨ા મણનું શું ?
- ૧૮) ૩. ૭ાનાનું વસો તો ૩ા વસા ૫ કાડીનું શું ?
- ૧૯) ૩. ૩૭ાએ ખાંડી તો ૩. ૭ા નું કેટલું ?
- ૨૦) ૩. ૧૭ા એ કોડી પત્થર મળે તો ૪ નંગનું શું ?
- ૨૧) ૩. ૧૩૦) ભાર કપાસ મળે તો ૪ ધડીનું શું આપવું ?
- ૨૨) ૩. ૫ા રીમ તો ૧૭ ધાનું શું આપવું ?
- ૨૩) ૩. ૪ા રીમ તો ૧૦ા ધાનું શું આપવું ?
- ૨૪) ૩. ૦૮ા ના ૬ા કાગળ મળે તો રીમનું શું ?

- ૨૫) ૩. ૪૫) એ કોડી તો ૩. ૬૫૫માં કેટલા નંગ ?
 ૨૬) ૩. ૬૫ના કોડી પત્થર મળે તો ૩. ૨૫૫૫ના કેટલા ?
 ૨૭) ૩ પત્થરના ૩. ૧૫૫૫૫ તો કોડીનો ભાવ શો ?
 ૨૮) ૩. ૫૭૫ ના ૩ કોડી પત્થર આવે તો ૩ પત્થરનું શું ?
 ૨૯) ૩૫ વળીના ૩. ૭) એસે તો ૫ કોડીનું શું ?
 ૩૦) ૩. ૦)ના ૪ નંગ તો ૪ કોડીનું શું ?
 ૩૧) ૩. ૧૦૫૫ની કોડી તો ૧૨ નંગનું શું ?
 ૩૨) ૩. ૬૫ રીમ તો બે ધાનું શું ?
 ૩૩) ૧૫ હંદ્રવેટ પતરાંના ૩. ૧૧૫ તો ૨૫નું શું ?
 ૩૪) ૩. ૩૦૫૫ના ૯ રીમ તો ૯ ધાનું શું ?
 ૩૫) ૩ ૬૫એ રીમ તો ૩ ૦૫૫ ૦૫ માં કેટલા આવે ?

૪૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

શેર ને રૂપીઆભાર; મણુ ને શેર; એકર ને ગુઠો, ૪૦ મણુનો મુઠો ને મણ; ફર્લાંગ ને પોલ; ૩૩ અને (પચ)

*ભારે એકમ પરથી હલકા એકમની કિંમત:—

- ૧) રૂપીઆથી અઢી ગણા દોકડા અથવા બમણા સુરતી પૈસા.
 ૨) આનાથી અઢી ગણી બદામ.

*હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમત:—

- ૧) આનાથી અઢી ગણા રૂપીઆ. (૨) પૈસાથી દસ ગણા આના.
 ૩) શિલિંગથી બમણા પૌંડ. (૪) ફાર્થિંગથી ૧૦ ગણા પેન્સ.

*૪૦ના ગુણોત્તરમાં ૨૦ના ગુણોત્તરથી અડધી કિંમત.

* ૦ ગુણોત્તરમાં ગુણોત્તરથી બમણી કિંમત.

૪૦ના ગુણોત્તરનાં લેખાંની કુંચીઓ.

૧. જેટલે રૂપીએ શેર તેથી અઢી ગણે દોકડે રૂપીઆભાર.
  ૨. જેટલે રૂપીએ મણ તેથી અઢી ગણે દોકડે શેર.
  ૩. જેટલે રૂપીએ મુઠા તેથી અઢી ગણે દોકડે મણ.
  ૪. જેટલે રૂપીએ એકર તેથી અઢી ગણે દોકડે ગુંઠો.
- [૨૥ દોકડા=૨ સુરતી પૈસા માટે અઢી ગણા દોકડા અથવા બમણા સુ. પૈસા.]
૫. જેટલે આને શેર તેથી અઢી ગણી બદામે રૂપીઆભાર.
  ૬. જેટલે આને મણ તેથી અઢી ગણી બદામે શેર.
  ૭. જેટલે આને મુઠા તેથી અઢી ગણી બદામે મણ.
  ૮. જેટલે આને એકર તેથી અઢી ગણી બદામે ગુંઠો.

મનોરથન ૧૮.

- ૧) રૂ. ૨૥ એ શેર એલચી મળે તો ૧ રૂ. બારનું શું ?
૧ નવટાંકનું શું ? ૧ અઘોળનું શું ?
- ૨) રૂ. ૫)નું શેર કેસર મળે તો રૂ. ૦)નું કેટલું આવે ?
- ૩) રૂ. ૩૥એ શેર હોંગ મળે તો અઘોળનું શું ?
- ૪) રૂ. ૦)ની રૂપીઆભાર એલચી આવી તો શેરનો ભાવ શો ?
- ૫) રૂ. ૧૥નું શેર હોંગ મળે તો ૭ રૂપીઆભારનું શું ?
- ૬) રૂ. ૨૥નું શેર હોંગ આવી તો ૨૥ શેરનું શું ?
- ૭) રૂ. ૦)નાના શેર ભીંડા મળે તો મણનું શું ?
- ૮) રૂ. ૧) નું શેર ધી આવે તો રૂ. ૦)નું કેટલું આવે ?
- ૯) રૂ. ૨૥ એ શેર એલચી તો રૂ. ૦)ની કેટલી આવે
- ૧૦) રૂ. ૨૥ એ શેર હોંગ હોય તો રૂ. ૦૥ના ની કેટલી આવે ?

- ૧૧) ૩. ૩૭૫નું મણુ ધી મળે તો ૧૭ શેરનું શું ?
 ૧૨) ૨૫ શેર ધીના ૩. ૨૫૫૫ આપ્યા તો મણુનું શું ?
 ૧૩) ૩. ૩૮૫૫ એ મણુ ધી મળે તો ૭ શેરનું શું ?
 ૧૪) ૭ શેરના ૩. ૩૫૫૫ આપ્યા તો ૭ મણુનું શું ?
 ૧૫) ૩. ૧૦૫ એ મણુ સોપારી મળે તો ૩. ૧૫૫૫ની કેટલી આવે ?
 ૧૬) ૩. ૦૫૫ મણુ વેગણુ મળે તો ૩. ૦)૫ કેટલાં ?
 ૧૭) ૩. ૩૫૫૫ મણુ ચોખા મળે તો ૩. ૧)૫ના કેટલા ?
 ૧૮) ૩. ૧)ની ૦૫ મણુ બાજરી મળે તો ૩. ૧)ની કેટલી ?
 ૧૯) ૩. ૧૨૫એ માણી તો ૧૨ શેરનું શું ?
 ૨૦) ૩. ૩૫૫માં ૩ ડઝન ૪ નંગ તો ૧ નંગનું શું ?
 ૨૧) ૩. ૪૫) બાર તો ૦૫ મણુ ૪ શેરનું શું ?
 ૨૨) રીમના ૩. ૨૧૫ તો ૪ ધાનું શું ?
 ૨૩) ૦૫ શેરના ૩. ૦)૫ તો ૦૫ મણુનું શું આપવું ?
 ૨૪) ૩. ૮૫) ગાલ્લી તો ૦૫૫ મણુનું શું ?
 ૨૫) સેંકડાના ૩. ૧૨૫ તો ૩. ૦૫ના કેટલા નંગ ?
 ૨૬) ૩. ૩૭૫એ હજાર તો ૨૫ નંગનું શું ?
 ૨૭) ૬ કોડીના ૩. ૧૮૫૫ તો ૩ નંગનું શું ?
 ૨૮) ૩. ૧૭) માં ૦૫ વસો તો ૧ વીંધાનું શું ?
 ૨૯) ૧૫૫ મણુના ૩. ૨૫ તો ૧૫૫ શેરનું શું ?
 ૩૦) ૩. ૫૫૫ના ૧૬૦ નંગ તો સવા બે વ્યાનાનાં કેટલાં ?

૧૦૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

સેંકડો ને નંગ; હજાર ને ૧૦ નંગ; ૧૦૦ મણુના મુડો ને મણુ.

૫૦] ચોથી ચોપડીના અર્થ સાડા સાત અમ્મના.

× હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમત:—

૧) રૂપીઆ જેટલાજ દોકડા. (૨) આના જેટલીજ બદામ.

* ભારે એકમ ઉપરથી હલકા એકમની કિંમત:—

૧) આનાથી સત્રા છ ગણા રૂપીઆ.

૨) પૈસાથી દોઢ ગણા રૂપીઆ ને તેટલાજ આના.

૩) શિલિંગથી ૫ ગણા પૈડ (૪) ફાર્થિંગથી ૨૫ ગણા પેન્સ.

૧૦૦ ગુણોત્તરનાં લેખાંની કુચીઓ.

૧) જેટલે રૂપીએ સેંકડો તેટલેજ દોકડે નંગ.

૨) જેટલે રૂપીએ મુડો તેટલેજ દોકડે મણ.

૩) જેટલે રૂપીએ હજાર તેટલાજ દોકડાના ૧૦ નંગ.

૪) જેટલે આને સેંકડો તેટલીજ બદામે નંગ.

૫) જેટલે આને મુડો તેટલીજ બદામે મણ.

૬) જેટલે આને હજાર તેટલીજ બદામે ૧૦ નંગ.

મનોચત્ર ૧૯.

૧) રૂ. ૩૧ના હજાર માંગસોરી નળીઆં મળે તો ૧૦૦૦ શું ?

૨) રૂ. ૧૫) એ હજાર તો ૧૦ નંગનું શું ? ૧૦૦ નંગનું શું ?

૩) રૂ. ૩૧ એ હજાર તો ૫ આનાનાં કેટલાં ? રૂ. ૧૧૧૧નાં કેટલાં ?

× ૧૦૦ ગુણોત્તરમાં ૨૦૦ ગુણોત્તરથી પાંચમા ભાગની કિંમત.

૧૦૦ ગુણોત્તરમાં ૪૦૦ ગુણોત્તરથી અઢીમા ભાગની કિંમત.

* $\frac{૧}{૧૦૦}$ ગુણોત્તરમાં $\frac{૧}{૧૦}$ ગુણોત્તરથી પાંચ ગણી કિંમત.

$\frac{૧}{૧૦૦}$ ગુણોત્તરમાં $\frac{૧}{૪૦}$ ગુણોત્તરથી અઢીગણી કિંમત.

પાંચમા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” ચાર આના. [૫૩]

- ૪) ૩ ૪૦૦ એ હજાર તો ૧૨ નંગનું શું ?
- ૫) ૩. ૧૦૦, ૩૦૦, ૪૦૦, ૬૦, ૭૦૦, ૮૦૦ એ હજાર હોય તો ૧૦ નંગનું શું ? સેંકડાનું શું ?
- ૬) ૩. ૪૩૦૦૦ એ સેંકડો તો ૯૯ નંગનું શું ?
- ૭) ૩. ૬૦, ૧૨૦, ૧૮૦, ૨૫, ૩૨, ૩૭૦, એ સેંકડો તો ૧ નંગનું શું ? ૭૩ નંગનું શું ? હજારનું શું ?
- ૮) ૩. ૦૦૦૦૦૦ની એક સ્થેટ તો ૧૦૦ સ્થેટનું શું ?
- ૯) ૩. ૦૦૦૦૦ ૧૦ ક્રેળાં તો સેંકડાનું શું ?
- ૧૦) ૧૨ પૈસાના ૧૦ ક્રેળાં તો સેંકડાનું શું ?
- ૧૧) ૩. ૯૦૦૦ હજાર નળીયાં તો ૩. ૧૦૦૦૦૦૦ કેટલાં ?
- ૧૨) ૩. ૭૦૦૦ સેંકડો તો ૪૫ નંગનું શું ?
- ૧૩) ૫ ટકા લેખે ૩. ૪૫નું ૧ વરસનું વ્યાજ શું ?
- ૧૪) ૩, ૨, ૮, ૧૦ ટકા લેખે ૩. ૧)નું ૧ વર્ષનું વ્યાજ શું ?
- ૧૫) ૪, ૫, ૮, ૧૨ આનાની તેરીખે ૩. ૫)નું ૧ વર્ષનું વ્યાજ શું ?
- ૧૬) ૩. ૫૦૦)નું ૧ વર્ષનું વ્યાજ ૩. ૨૫) થયું તો દર કેટલો ?
- ૧૭) ૧૦ રૂમાલના ૧૫ આના તો ૧૦૦૦ રૂમાલનું શું ?
- ૧૮) ૩. ૧૫)ના ૧૦૦ રૂમાલ તો ૩. ૦૦૦૦ કેટલા ?
- ૧૯) ૫ કુંડી કનકવાના ૩. ૬૦ તો ૩. ૦૦૦૦૦ કેટલા ?
- ૨૦) ૩. ૨૬૨૦ની ૫ ખાંડી તો મણનું શું ?
- ૨૧) ૩. ૯૩૦૦૦એ ગાલ્લી તો ૧૨ શેરનું શું ?
- ૨૨) ૩. ૦૦૦૦૦ ૩ નંગ તો સેંકડાનું શું ?
- ૨૩) ૫ આનાના ૧૨ નંગ તો ૧૨૦૦ નંગનું શું ?
- ૨૪) ૩. ૩૭૦ એ સેંકડો તો ૩. ૨૦૦૦૦૦ કેટલા નંગ ?

પર) ત્રીજા ઘોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” અહીં આના.

- ૨૫) રૂ. ૧૧૨૥ એ હજાર તો રૂ. ૧)ના કેટલા નંગ ?
૨૬) રૂ. ૫૬૧ એ સેકંડો તો રૂ. ૩)ના કેટલા નંગ ?
૨૭) ૪ કેરીના રૂ. ૦.૧૦ તો ૮૧ ડઝન ૧ નંગનું શું ?

પ્રકરણ ૬.

૩૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

ગાલ્લી ને મણ; મહીનો ને દિવસ.

પહેલી રીત—ગાલ્લી કે મહીનાનો દર રૂપીઆ, આના કે પાંચમાં આપ્યો હોય અને તે સાડા સાતના પાના આંકમાં આવતો હોય તો સાડા સાતનો પા બજાવાથી હલકા એકમની કિંમત રૂપીઆ, આના કે પાંચ આવશે. (આમાં સાડા સાતનો પાનો આંક ખાસ ઉપયોગી છે.)

બીજી રીત—મહીનાના રૂપીઆ અને દિવસનો ગુણાકાર કરી મીડું ચઢાવી ત્રણે ભાગવાથી જવાબ દોઢા આવશે. જો એક વધે તો એક પાણુ, અને બે વધે તો બે ગાકારપર ત્રણ પાણુ ચઢાવવી. આ રીત ગાલ્લીમાં પણ લાગુ પડશે.

ત્રીજી રીત—મહીનાના રૂપીઆ અને દિવસના ગુણાકારથી અડધા આના અને અડધી સુરતી પાંચ જવાબ આવશે-
સવા સુરતી પાંચ=૧ પાંચ. પંદર સુરતી પાંચ=૧ આનો.

૩૦ ના ગુણોત્તરનાં લેખાંની કુંચીઓ.

- ૧) જોટલે રૂપીએ ગાલ્લી તેટલાજ આનાનું ૧૥૬ મણ ૫ શેર.
- ૨) જોટલે રૂપીએ ગાલ્લી તેટલાજ પૈસાનું ૧૮૬૬ શેર,

- ૩) જોડે રૂપીએ ગાંધી તેટલીજ પાછનું ૬૧ શેર.
- ૪) જોડે રૂપીએ ગાંધી તેટલાજ સુરતી પૈસાનું ૧૫ શેર.
- ૫) જોડે રૂપીએ ગાંધી તેટલાજ દોઢાનું ૧૨ શેર.
- ૬) જોડે રૂપીએ ગાંધી તેટલીજ બદામનું ૦૧૧ શેર.

હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમત:—

- ૧) આનાથી બમણા રૂપીઆમાં બમણા આના ઓછા.
- ૨) પૈસાથી અડધા રૂપીઆમાં અડધા આના ઓછા.
- ૩) શિલિંગથી દોઢા પૌંડ (૪) પેન્સથી અઢી ગણા શિલિંગ.
- ૫) ફાર્થિંગથી ૭૧ ગણા પેન્સ.

મનોયત્ન ૨૦

- ૧) રૂ. ૧૫)નો મહીનો તો ૧ દિવસનું શું ?
- ૨) રૂ. ૭)નો મહીનો તો ૧૨ દિવસનું ?
- ૩) મહીનાનો પગાર રૂ. ૧૫) છે તેને ૨૭ દિવસનું શું મળશે ?
- ૪) રૂ. ૨૦)એ મહીનો તો ૧૨ દિવસનું શું ? ૬ દિવસનું શું ?
- ૫) રૂ. ૪૫)ના મહીનાનો પગાર છે તો ૨૮ દિવસનું શું ?
- ૬) તા. ૨૪-૫-૧૭ થી તા. ૬-૭-૧૭ સુધીનું રૂ. ૩૭)ના ના પગારવાળાને શું આપવું ?
- ૭) રૂ. ૧૦૫)એ ગાંધી ધર્મ મળે તો ૧૪ મથુ ૧૨ શેરનું શું ?
- ૮) ગાંધી જીવારના રૂ. ૧૨) એસે તો ૪ મથુ ૨૦ શેરનું શું ?
- ૯) દરરોજના રૂ. ૨)ના લેખે મહીનાનું શું મળશે ?
- ૧૦) રૂ. ૬)ના મહીના લેખે રૂ. ૧૦)ના પગારના મળ્યા ભારે કેટલા દિવસ નોકરી કરેલી ?
- ૧૧) રૂ. ૧)નાનો મહીનો તો ૧) મહીનો ૪ દિવસનું શું ?

૫૪] પહેલી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ઓઢી આના.

- ૧૨) ૩. ૬૭ા ઓ ગાઢી મઠ મજે તો ૩ાા મણુ ૫ શેરનું શું ?
- ૧૩) ૩ દિવસનો પગાર ૩. ૧૦ાા મળ્યો ત્યારે મઢીનો કેટલાનો ?
- ૧૪) ૩. ૯ાાના મઢીના લેખે ૩. ૩ાા મેળવવાને કેટલા દિવસ નોકરી કરવી ?
- ૧૫) ૩. ૪૫ાાાનું ૧ાા કળશી ૨ મણુ મજે તો ૯ મણુનું શું ?
- ૧૬) ૧૧ દિવસના ૩. ૨ાાાના મળ્યા તો મઢીનાનું શું ?
- ૧૭) ૭ દિવસના ૩. ૩ાાા મજે તો ૭ મઢીનાનું શું ?
- ૧૮) ૩. ૨ાાના ૧ા કુડી કનકવા મજે તો ૭ નંગનું શું ?
- ૧૯) ૩ મણુના ૩. ૧૬ાાા તો ૪ શેરનું શું ?
- ૨૦) ૧૫ મણુના ૩. ૧ાાા તો ૦ા મણુનું શું ?
- ૨૧) ૩. ૫ાાનું ૦ાા મણુ તો ૩. ૦) નું કેટલું ?
- ૨૨) ૩. ૦)ાાના ૨ાા ડઝન તો ૧ નંગનું શું ?
- ૨૩) ૩. ૧૧ા માં ૫ ફુટ કીનારી મજે તો ૩. ૦) ની કેટલી ?
- ૨૪) ૧ા મણુના ૩. ૭ા તો ૨ શેરનું શું ?
- ૨૫) ૩. ૩૯ા બાર તો ૦ા મણુ ૨ શેરનું શું ?
- ૨૬) રીમના ૩. ૧૯ાા તો ૧૬ તાવનું શું ?
- ૨૭) ૧૨ા આનાનું ૭ા ફુટ તો ૦ ફુટનું શું ?
- ૨૮) ૩ શેરના ૩. ૧ાાા તો ૨ા મણુનું શું ?
- ૨૯) ૨ દિવસનો ૩. ૧ા તો ૩. ૩૭ા માં કેટલા દિવસ ?
- ૩૦) ૩. ૫૬ામાં ૨૨ા ગજ મજે તો ૩. ૧ાાામાં કેટલું મજે ?
- ૩૧) ૩. ૯૩)ઓ ગાઢી ધર્ઢ મજે તો ૦ાા મણુ ૭ા શેરનું શું ?
- ૩૨) ૩. ૫રાઓ ગાઢી જુવાર મજે તો ૦ મણુ ૮ાા શેરનું શું ?
- ૩૩) ૦ા મણુ ૮ાા શેરનો ૩. ૧) તો ગાઢીનું શું ?
- ૩૪) ૧૨ શેર જુવારના ૩. ૦ા તો ગાઢીનું શું ?

બીજી ઓપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના. [૫૫]

- ૩૫) ૭૨૥ રૂપીએ ગાલ્લી તો ૧૫ શેરનું થું ?
 ૩૬) ૧૫ શેર ધર્જના રૂ. ૧૦૦ તો ગાલ્લીનું થું ?
 ૩૭) ૬૧ શેર મરચાંનો રૂ. ૧) તો ગાલ્લીનું થું ?
 ૩૮) ૭૫ રૂપીએ ગાલ્લી આદુ મળે તો ૬૧ શેરનું થું ?
 ૩૯) રૂ. ૪૭૫૫ ગાલ્લી તો રૂ. ૨૫૦૦૦૦નું કેટલું ?
 ૪૦) રૂ. ૪૮)એ ગાલ્લી તો રૂ. ૦૧નું કેટલું ?
 ૪૧) રૂ. ૧૫૨૫એ ગાલ્લી તો રૂ. ૧૫૦૦૦૦નું કેટલું ?
 ૪૨) રૂ. ૬૨૫એ ગાલ્લી તો રૂ. ૦૦૦૦નું કેટલું ?
 ૪૩) ૧૫૫ મણુ ૫ શેરના રૂપીઆ ૬૫૦ તો ગાલ્લીનું થું ?

૧૨૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કેટલેકો.

ગાલ્લી ને દસશેરો; માણી ને ૪ સેરી; ભાર ને ૮ શેર.

×લુલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમત:—

(૧) આનાથી જા ગણા રૂપીઆ. (૨) પૈસાથી બમણા રૂપીઆમાં બમણા આના એાછા. (૩) પાઠથી દસ ગણા આના. (૪) શિલિંગથી ૬ ગણા પૌંડ. (૫) પેન્સથી અડધા પૌંડ.

મનોચત્ત ૨૧.

- ૧) રૂ. ૬૭૫એ ગાલ્લી તો ૦૧ મણુનું થું ?
 ૨) ૧૦ શેરના રૂ. ૦૫૦૦ તો ગાલ્લીનો ભાવ શો ?

ટીપ:—૧૨૦ ના ગુણોત્તરમાં ૩૦ ના ગુણોત્તરથી ૦૧ ગણી કિંમત.

૧૨૦ ના ગુણોત્તરમાં ૪૦ ના ગુણોત્તરથી ૩ ગણી કિંમત.

×૬૨૦ ગુણોત્તરમાં ૩૦ ગુણોત્તરથી એાગણી કિંમત.

૬૨૦ ગુણોત્તરમાં ૪૦ ગુણોત્તરથી ત્રણ ગણી કિંમત.

૫૬] ચોથી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.

- ૩) રૂ. ૦)નાનું ૫ શેર તો રૂ. ૨૮)નું કેટલું ?
- ૪) રૂ. ૩૬૦) એ ભાર તો ૮ શેરનું શું ?
- ૫) ૮ શેરના રૂ. ૧૧૧૧ તો ભારનું શું ?
- ૬) રૂ. ૯૬)ના ૧૨૦૦ નાળિયેર તો ૧૦ નાળિયેરનું શું ?
- ૭) રૂ. ૬૦૦)નું રૂ. ૧૫ વ્યાજ તો રૂ. ૫)નું વ્યાજ કેટલું ?
- ૮) રૂ. પાત્રનું ૧૧ મણુ તો ૦૧ શેરનું શું ?
- ૯) એક શેરના ૫ આના તો મણુનું શું આપવું ?
- ૧૦) રૂ. ૩૭૧માં ૬ વીધાં ખેડાય તો ૧ વસાનું શું આપવું ?
- ૧૧) ગાલ્લીના રૂ. ૭૫) તો ૦૧ મણુનું શું ?
- ૧૨) રૂ. ૭૧ વ્યાજ મેળવવાને રૂ. ૨૫૦ રોકવા તો રૂ. ૦૧ વ્ય મેળવવાને કેટલા રોકવા ?
- ૧૩) એક પૈસાનું ૦૧ શેર તો ૧૨ શેરનું શું ?
- ૧૪) માણીના રૂ. ૩૦) તો ૪ શેરનું શું આપવું ?
- ૧૫) ૭૧ શેરના રૂ. ૧૧૧૧ તો અધોળનું શું ?
- ૧૬) નવટાંકના રૂ. ૦)ના તો ૧૫ શેરનું શું ?
- ૧૭) રૂ. ૩૯૧ એ ૧૦ ડઝન તો ૮ નંગનું શું ?
- ૧૮) ૦૧ મણુ ૪ શેરના રૂ. ૩૧૧૧ તો ૩ ભારનું શું ?
- ૧૯) રૂ. ૩૦ નો મોટો હારો તો ૭ શેરનું શું ?
- ૨૦) બેડીઆના રૂ. ૧૩૫) તો રૂ. ૧)નું કેટલું ?
- ૨૧) રૂ. ૦)નાનું ૦૧ શેર તો ૦૧૧ મણુનું શું ?
- ૨૨) ૫ શેરના રૂ. ૦)ના તો રૂ. ૧૫)માં કેટલું આવે ?
- ૨૩) પૈસાનું ૦૧ શેર તો રૂ. ૧૧૧૧નું કેટલું ?

પાંચમી થાપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના. પૃષ્ઠ

૩૬૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

વર્ષ અને દિવસ.

*હલકા એકમથી ભારે એકમની કિંમત:—

- ૧) આનાથી ૨૨૥ ગણા રૂપીઆ.
- ૨) પૈસાથી ૭ ગણા રૂપીઆમાં ૭ ગણા આના ઓછા.
- ૩) પાછથી બમણા રૂપીઆમાં આના ઓછા.
- ૪) શિત્તિંગથી ૧૮ ગણા પૌંડ (૫) પેન્સથી દોઢ ગણા પૌંડ.
- ૬) ફાર્થિંગથી ૭૫ ગણા શિત્તિંગ

મનોચત્ન ૨૨.

- ૧) રૂ. ૧૮૦)નું વર્ષ તો ૧ દિવસનું શું ?
- ૨) વર્ષના રૂ. ૧૩૫) તો એક દિવસનું શું આપવું ?
- ૩) રૂ. ૪૫)નું વર્ષ તો ૫ દિવસનું શું ?
- ૪) રોજના ૭ આના તો વર્ષનો પગાર કેટલો ?
- ૫) રૂ. ૪૫)નું વર્ષ તો રૂ. ૧) ને માટે કેટલો વખત નોકરી કરવી ?
- ૬) પેન પૈસાની એક મળે છે રાજ ૧૫ પેન બેઝએ તો વર્ષમાં પેનનો ખર્ચ કેટલો થશે ?

ટીપ:—૩૬૦ ગુણોત્તરમાં ૩૦ ના ગુણોત્તરથી ૧૨મા ભાગની કિંમત

૩૬૦ ગુણોત્તરમાં ૪૦ ના “ ૯મા ભાગની “

૩૬૦ ગુણોત્તરમાં ૧૨૦ના “ ૩મા ભાગની “

* ૩૬૦ ગુણોત્તર ૩૬૦ ગુણોત્તરથી ૧૨ ગણી કિંમત.

“ “ ૪૦ “ ૯ ગણી કિંમત.

“ “ ૧૨૦ “ ૩ ગણી કિંમત.

૫૮] મુંબઈ હિલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૧૧ આના.

- ૭) રોજ રૂ. ૦)નાનું દૂધ લઈએ તો વર્ષમાં કેટલા રૂ. નું જોઈએ ?
- ૮) એક માણસ વરસમાં રૂ. ૬૩૦) કમાયો તેમાંથી તેણે રૂ. ૧૨૦) બચાવ્યા ત્યારે દરરોજ શું ખર્ચ્યું હશે ?
- ૯) ધર્ડે ખાવાથી રૂ. ૧૧૧ નો વાર્ષિક ખર્ચ વધે છે, ત્યારે દરરોજ કેટલો વધારે ખર્ચ થતો હશે ?
- ૧૦) ૩ દિવસમાં એ આના બચાવું તો ત્રણ વર્ષમાં શું બચશે ?
- ૧૧) ૩ માણસનો ૧ વર્ષનો ખર્ચ રૂ. ૬૭૫) થાય છે, ત્યારે ૧ માણસનો એક દિવસનો ખર્ચ કેટલો પડશે ?
- ૧૨) રૂ. ૩૩૬) એક વરસ ચાલે તો રૂ. ૧૦૧૧ કેટલો વખત ચાલશે ?
- ૧૩) ૭ આના રોજ કમાઈ પાંચ આના ખર્ચ કરે તે વરસે શું બચાવશે ?
- ૧૪) રોજના રૂ. ૧૧૧ કમાઈ છું, જો વરસે રૂ. ૯૦) બચાવવા હોય તો દરરોજ કેટલો ખર્ચ કરવો ? અને શું બચાવવું ?
- ૧૫) ૧૨ માસમાં ૨૧ મણુ ધર્ડે વપરાય છે તો ૭ દિવસમાં કેટલા વપરાશે ?
- ૧૬) રૂ. ૬૭૧૧માં ૬૧૧૧ મણુ સાકર મળે તો ૦૧૧૧ શેરનું શું આપવું પડે ?
- ૧૭) રૂ. ૧૦૮૦)નું વ્યાજ રૂ. ૪૫) તો રૂ. ૬૦)નું વ્યાજ કેટલું થાય ?
- ૧૮) રૂ. ૧૦૦૦)નું ૫ વરસનું વ્યાજ રૂ. ૪૫) થયું તો એ લેખે એક વરસનું ૯ આના વ્યાજ કેટલા રૂપીઆનું થાય ?

પ્રકરણ ૭ મું.

મનોયત્ન ૨૩ પરચુરણ લેખાં.

- ૧) રૂ. ૧૧ નું ૧૨ શેર તો માણીનું શું ?
- ૨) ૦૧ મણુના રૂ. ૧૧૧૧ તો માણીનું શું ?

શુજરાતની સાં બુગોળની પ્રમોતરમાળા ત્રણ આના. [૫૬

- ૩) ૦ાા ડઝનના ૩. ૧) તો ૦ાા ઓસનું શું ?
- ૪) ૩. ૧ાાત્તના ૬ા ડઝન રમાલ તો ૦ા ઓસનું શું ?
- ૫) ૩. ૯ાત્તના ૯ કંપાસ બોક્સ મળે તો ૦ા ઓસનું શું ?
- ૬) ૩. ૦ાનું ૨તી સોનું તો તોલાનું શું ?
- ૭) ૧૨ શેર ચોખ્ખાનો ૩. ૧) તો ૧ાા ખાંડીનું શું ?
- ૮) ૨તીના ૩. ૦ાના તો ગઢિઆણુનું શું ?
- ૯) ૩. ૬ાાના ૩ ઓસ તો ૦ાા ડઝન ૨ નંગનું શું ?
- ૧૦) ૫ શેર કંપાસના ૩. ૧ાત્ત તો ૧૨ મણનું શું ?
- ૧૧) ૧ા વાલતો ૩. ૧) તો ૨ા ગઢિઆણુનું શું આપવું ?
- ૧૨) ૩. ૪૪) એ મણ થી મળે તો ૩. પાનું કેટલું આવે ?
- ૧૩) ૩. ૩૭ા એ માણી તો ૦ાા મણ ૨ શેરનું શું ?
- ૧૪) ૦ા મણ ૬ શેરના ૩. ૦ાત્ત તો ૦ા બારનું શું ?
- ૧૫) ૧ા કળશીના ૩. ૩૭ા તો ૩. ૪ાત્તનું કેટલું ?
- ૧૬) ૩. ૭ાા- કોથળો તો માણીનું શું ?
- ૧૭) ૩. ૩૭ાા- માલ્લી તો ૦ાા કળશી ૩ મણનું શું ?
- ૧૮) ૩. ૨૫ા એ તોલો તો ૨ રતીનું શું ?
- ૧૯) ૩. ૨૮ા તોલો તો ૩ વાલનું શું ?
- ૨૦) ૧૫ શેરના ૩. ૩૭ા તો ૧ા શેરનું શું ?
- ૨૧) ૩. ૦ાનું ૪ શેર તો ૨ા મણ ૬ શેરનું શું ?
- ૨૨) ૩. ૦ાાની ૯ શેર પાપડી તો ૩. ૦ા ની કેટલી ?
- ૨૩) ૫ કાગળના ૩. ૦ાા ૦ા તો ૫ ધાનું શું ?
- ૨૪) ૩. ૧૩) ગજ તો ૫ તંબુનું શું ?
- ૨૫) ૩. ૭ાનું ૧૫ શેર તો ૩. ૦ાત્તનું કેટલું ?

- ૨૬) ૨ા મથુ ૬ શેરના ૩. ૭ા તો ૮ શેરનું શું ?
 ૨૭) ૩. ૦ા ૦ાના ૫ નંગ તો ૨ ડઝનનું શું ?
 ૨૮) ૨૪ ચોપડીના ૩. ૧૩) = તો ૩. ૧) નામાં કેટલી ચોપડી આવે ?
 ૨૯) ૧ મથુ ૮ શેરના ૩. ૧૬ા તો ૧ા શેરનું શું ?
 ૩૦) ૧ા તોલાના ૩. ૫૧ા તો ૧ા વાલનું શું ?
 ૩૧) ૩. ૧૩૫) ના ૧ા ખાંડી ચોખા તો ૧ા મથુનું શું ?
 ૩૨) ૨ા ડઝનના ૩. ૧૬ા = તો ૧ નંગનું શું ?
 ૩૩) ૩. ૫૩ = મહીનો તો ૭ દિવસનું શું ?
 ૩૪) ૩. ૨ા એ ડઝન તો ૭ નંગનું શું ?
 ૩૫) ૩. ૫) એ ધા કાગળ મળે તો ૧૧ તાવનું શું ?
 ૩૬) ૩. ૧૦ = ૨ પાછએ ખાંડી તો ૯ મથુનું શું ?
 ૩૭) ૩. ૧૨ા એ મહીનો તો ૯ દિવસનું શું ?
 ૩૮) ૩. ૮૦) એ ગાધી તો ૭ મથુનું શું ?
 ૩૯) ૩. ૪ા = કુંડી તો ૭ નંગનું શું ?
 ૪૦) ૩. ૧૮ા = ૨ પાછનું ૭ મથુ તો ગાધીનું શું ?
 ૪૧) ૩. ૪ા ના ૧ પાછના ૧૧ નંગ તો ૧ ડઝનનું શું ?
 ૪૨) ૩. ૪ા = નું ૯ મથુ તો ૨ા મથુનું શું ?
 ૪૩) ૧૧ નંગના ૩. ૨ા ૦ા ૨ પાછ તો કુંડીનું શું ?
 ૪૪) ૩. ૧૧ા = ૨ પાછની ૭ કેરી તો ૧ા ડઝનનું શું ?
 ૪૫) ૩. ૯ા ના ૧ પાછનું ૭ મથુ તો ૦ા ભારનું શું ?
 ૪૬) ૫ તસુના ૩. ૧) ના તો ગજનું શું ?
 ૪૭) ૩. ૪૨ા એ મહીનો તો ૯ દિવસનું શું ?
 ૪૮) ૩. ૧૧૪ા ના ગાધી તો ૬ મથુનું શું ?

હિંદુસ્તાનની સા. ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના, [૬૧

- ૪૯) ૪ શેરના રૂ. ૧૦૦૦ ૧ પાઇ તો ૧ મણુ ૮ શેરનું શું ?
 ૫૦) રૂ. ૧૧૭)એ બાર તો ૩ મણુનું શું ?
 ૫૧) રૂ. ૧૩૫)એ ગાલ્લી તો ૧૧૧ મણુનું શું ?
 ૫૨) રૂ. ૪૦)એ મહીનો તો ૧૧ મહીનો ૨૧૧ દિવસનું શું ?
 ૫૩) રૂ. ૪૦)એ મહીનો તો ૮ દિવસનું શું ?
 ૫૪) રૂ. ૬)એ શેર તો ૧૧૧ પાશેરનું શું ?
 ૫૫) ૭ નંગના રૂ. ૦)એ ૧૧૧૧ તો ૧૧૧૧ ડઝન ૨ નંગનું શું ?
 ૫૬) રૂ. ૩૭૦)એ માણી તો રૂ. ૨૧૧૧ કેટલું ?
 ૫૭) રૂ. ૬૭૦ મહીનો તો ૮ દિવસનું શું ?
 ૫૮) ૩૨ શેર પાપડીનો રૂ. ૧૧ તો રૂ. ૧૫)ની કેટલી ?
 ૫૯) રૂ. ૩૭૦ એ સેંકડો તો ૬૦ નંગનું શું ?
 ૬૦) રૂ. ૭૮૦)એ બાર તો ૧૪ મણુનું શું ?
 ૬૧) રૂ. ૨)એ ડઝન તો ૭ નંગનું શું ?
 ૬૨) રૂ. ૫૩)એ ખાંડી તો ૧૧૧ મણુનું શું ?
 ૬૩) વારના રૂ. ૪૦૦ તો ૪ ગજ ૪ તસુનું શું ?
 ૬૪) રૂ. ૩૭૦ની કોડી તો રૂ. ૭૦૦૦ કેટલા નંગ ?
 ૬૫) એક મણુના રૂ. ૧૦૦૦૦ તો રૂ. ૪૫૦૦૦૦ કેટલું ?
 ૬૬) ૧૧૧૧ મણુ ૫ શેરના રૂ. ૨૦૦૦૦૦ તો ગાલ્લીનું શું ?
 ૬૭) રૂ. ૭૪૦)એ ગાલ્લી તો ૧૧ મણુનું શું ?
 ૬૮) રૂ. ૩૭૦ ગજ તો ૫ તસુનું શું ?
 ૬૯) ધડી રૂના રૂ. ૪) તો ૩ શેરનું શું ?
 ૭૦) રૂ. ૭૬૦૦૦ ગાલ્લી તો ૪ મણુનું શું ?
 ૭૧) ૧૧૧ ખાંડીના રૂ. ૨૨૦૦૦૦ તો ૩ મણુનું શું ?

૬૨] સુરત શહેરનો “ભૂગોળ શિક્ષક” ત્રણ આના.

- ૭૨) રૂ. ૩૪)એ મણુ ધી મળે તો ૧૧ શેરનું શું ?
 ૭૩) રૂ. ૮૦)એ બેડીઈ તો ૩૨ શેરનું શું ?
 ૭૪) રૂ. ૩૭૫)એ ગાલ્લી તો ૧૧૧ મણુ ૫ શેરનું શું ?
 ૭૫) રૂ. ૨૫)એ ખાંડી તો ૧૧૧૧ મણુ ૨૧૧ શેરનું શું ?
 ૭૬) રૂ. ૫૨૧)એ ગાલ્લી તો ૧૧૧૧ મણુ ૫ શેરનું શું ?
 ૭૭) રૂ. ૧૦૫)નું ૧૧૧ ખાંડી તો ૧૧૧૧ મણુ ૫ શેરનું શું ?
 ૭૮) રૂ. ૧૪૦)એ ખાંડી તો ૧૧૧ મણુ ૫ શેરનું શું ?
 ૭૯) રૂ. ૪૧)એ મજ તો ૫ તસુનું શું ?
 ૮૦) રૂ. ૨૦૫૧૧ માં ૧૩૭ દિવસ તો વરસનું શું ?
 ૮૧) રૂ. ૧)એ શેર તો ૩ રૂપીઆભારનું શું ?
 ૮૨) રૂ. ૨૧૬) ભાર તો ૧૧૧ મણુનું શું ?
 ૮૩) રૂ. ૨૧૧)નું ૧૧૧૧ મણુ ૫ શેર તો ૩૧૧ મણુનું શું ?
 ૮૪) રૂ. ૨૯૧)એ તોલો તો ૩૧૧૧ તોલો ૨ વાલનું શું ?
 ૮૫) રૂ. ૪૭૧)એ ગાલ્લી તો ૨૧૧ મણુનું શું ?
 ૮૬) વરસના રૂ. ૧૧૨૧૧ તો રૂ. ૧૧૧૧૧માં કેટલા દિવસ ?
 ૮૭) રૂ. ૭૫)એ ગાલ્લી તો ૨૧૧ મણુ ૫ શેરનું શું ?
 ૮૮) રૂ. ૩૭૧)નું ૧૧૧ તોલો તો રૂ. ૩૧૧૧૧ નું કેટલું ?
 ૮૯) ૫ વાલના રૂ. ૩૧૧૧૧ તો તોલોનું શું ?
 ૯૦) રૂ. ૫૧૧૧૧)એ મણુ તો ૧૧૧ મણુનું શું ?
 ૯૧) રૂ. ૪૦૧૧૧)ના ૬૪) નંગ તો ૪ નંગનું શું ?
 ૯૨) ૧૫ જમરખના રૂ. ૦૧૧ તો રૂ. ૪૧૧ ના કેટલાં ?
 ૯૩) રૂ. ૮૫)એ કળશી તો ૧ મણુનું શું ?
 ૯૪) રૂ. ૨૫૧)એ ૧ ઓસ તો ૭ નંગનું શું ?

- ૯૫) ૩ ટોપીના રૂ. ૭૥ તો ૬ ડઝનનું શું ?
 ૯૬) ૧૩૭ દિવસના રૂ. ૪૧૧) તો વરસનું શું ?
 ૯૭) રૂ. ૩૮૧૧૧ ગજ તો ૧ તસુનું શું ?
 ૯૮) રૂ. ૫૨૥ માં ૬૦ દિવસ તો ૧૥૥ દિવસનું શું ?
 ૯૯) રૂ. ૫૪૦)નું વરસ તો ૩૥ માસ ૨ દિવસનું શું ?
 ૧૦૦) રૂ. ૧૭૫) ખાંડી તો ૫૥ મણનું શું ?
 ૧૦૧) રૂ. ૯૭૦૦ ગાલ્લી તો ૩૥ મણનું શું ?
 ૧૦૨) રૂ. ૧૫ શેરના રૂ. ૦૮ તો ૪ મણ ૫ શેરનું શું ?
 ૧૦૩) રૂ. ૧૧૨)એ બાર તો ૫ શેરનું શું ?
 ૧૦૪) રૂ. ૧૨૦૦ કુંડી તો રૂ. ૩૥ ના કેટલા નંગ ?
 ૧૦૫) રૂ. ૭૫)નું ગાલ્લી તો રૂ. ૧૨૥ નું કેટલું ?
 ૧૦૬) રૂ. ૨૦૮ ડઝન તો ૭ નંગનું શું ?
 ૧૦૭) ૭ કેરીના રૂ. ૧)ના તો ૮૧ ડઝન ૧ નંગનું શું ?
 ૧૦૮) રૂ. ૪૩૦૦૦ મણ તો ૧૥૥ ગણ ૨૥ શેરનું શું ?
 ૧૦૯) રૂ. ૭૥ શેરના રૂ. ૨૦૦ તો મણનું શું ?
 ૧૧૦) ૧૥૥ શેરના રૂ. ૦૦૦ તો સવાપાંચ મણનું શું ?
 ૧૧૧) રૂ. ૧)નાનું ૬૥ શેર તો ૮૥ મણનું શું ?
 ૧૧૨) રૂ. ૦૦૦ના ૩૨ કેળાં તો રૂ. ૦૦૦૦ ના કેટલા ?
 ૧૧૩) ૧૥ તોલાના રૂ. ૩૭૦ તો રૂ. ૦૦૦નું કેટલું ?
 ૧૧૪) ૪ ડઝનનો રૂ. ૧૥ તો રૂ. ૩૬) ના કેટલા નંગ ?
 ૧૧૫) રૂ. ૩૧૦) ૧૥ મણ ૨૥ શેર તો રૂ. ૦૮૦નું કેટલું ?
 ૧૧૬) રૂ. ૦)ના ૩ નંગ તો રૂ. ૯) ના કેટલા નંગ ?
 ૧૧૭) રૂ. ૦)નાની ૪ પેનસીલ તો રૂ. ૧૧ ની કેટલી ?

- ૧૧૮) ૦ા વાક સોનાના રૂ. ૦ા તો તોલાનું થું ?
 ૧૧૯) ૦ા શેરનો રૂ. ૦)૦ તો ૧ા રૂપીઆનું કેટલું ?
 ૧૨૦) રૂ. ૧ાનું શેર ૦ા તો ૧ા મથુ ૨ા શેરનું થું ?
 ૧૨૧) ૨ શેરના રૂ. ૦ા તો ૩. ૪૦ાનું કેટલું ?
 ૧૨૨) ૦ા ડઝનના રૂ. ૦) તો ૧ા ઓસનું થું ?
 ૧૨૩) રૂ. ૧૧ાની ૧૬ ડઝન પેનશીસ મળે તો ૪ નંગનું થું ?
 ૧૨૪) રૂ. ૩૭ા નું ૧ા તોફો તો ૧ા સ્તીનું થું ?
 ૧૨૫) ૧ મથુ ૮ શેરનો રૂ. ૧ા તો ૦ા શેરનું થું ?
 ૧૨૬) રૂ. ૦) તો શેર ૦ા તો ૧ા મથુ ૨ા શેરનું થું ?
 ૧૨૭) ૪ા મથુ ૨ શેરના રૂ. ૩૭ા તો ૨ શેરનું થું ?
 ૧૨૮) રૂ. ૯)ની ૧ા ઓસ પેનસીસ મળે તો રૂ. ૦)ની કેટલી ?
 ૧૨૯) ૪ પેનશીસના રૂ. ૦) તો ૧૯૨ પેનશીસ થું ?
 ૧૩૦) રૂ. ૧૦ાનું ૭ મથુ તો રૂ. ૦ા તો કેટલું ?
 ૧૩૧) ૭ શેરના રૂ. ૦ા તો ૪ મથુ ૮ શેરનું થું ?
 ૧૩૨) રૂ. ૪૦) મહીનો તો ૧૨ દિવસનું થું ?
 ૧૩૩) રૂ. ૩) તો ૩ મથુ ૫ શેર તો રૂ. ૦) તો કેટલું ?
 ૧૩૪) રૂ. ૨૨ાનું ૧૩ા મથુ તો ૦ા મથુ ૨ા શેરનું થું ?
 ૧૩૫) ૧ મથુ ૫ શેરના રૂ. ૧ા તો રૂ. ૧૩ા નું કેટલું ?
 ૧૩૬) સેંકડાના રૂ. ૧૮ા તો રૂ. ૧૪)ના કેટલા નંગ ?
 ૧૩૭) રૂ. ૮૫)નું ૧ા કળશી ૨ મથુ તો ૦ા મથુ ૭ા શેરનું થું ?
 ૧૩૮) રૂ. ૧ા શેરના રૂ. ૦ા તો ૩ા મથુનું થું ?
 ૧૩૯) ૧ા રીમના રૂ. ૨૧ા તો ૦ા ધાનું થું ?
 ૧૪૦) ૦ા ૧ પાંચમે શેર તો ૨૪ રૂપીઆનારનું થું ?

મુરત જિલ્લાનો “ભૂગોળ શિક્ષક” ત્રણ વ્યાના. [૬૫

- ૧૪૧) રપા માણી તો ર. રાનાનું કેટલું ?
- ૧૪૨) ૩ મણના ર. ૧)ના તો ર. જાનાનું કેટલું ?
- ૧૪૩) ર. ૦)ના ના ૩ નંગ તો જા ડઝનનું શું ?
- ૧૪૪) ર. જાએ શેર તો ર. નાનું કેટલું ?
- ૧૪૫) ર. ૧૦૦) નો મહીનો તો ૯ દિવસનું શું ?
- ૧૪૬) ર. નાનાનું ૭ શેર તો ર. ૩પાનું કેટલું ?
- ૧૪૭) ૧ા મણના ર. ૨ા તો ૧૨ મણનું શું ?
- ૧૪૮) ર. ૦)નાનું ૬ા શેર તો ૪ મણ ૫ શેરનું શું ?
- ૧૪૯) ૧ાનાનું ૧ા શેર તો ૩ાા મણનું શું ?
- ૧૫૦) ર. રાનું ગજ તો ૩ તસુનું શું ?
- ૧૫૧) ર. ૫૮ાનું ૧૨ મણ તો ર. રાનાનું કેટલું ?
- ૧૫૨) ર. ૧૩) એ ડઝન તો ૭ નંગનું શું ?
- ૧૫૩) ર. ૪૬ાનાનું ગાંધી તો ર. જાનાનું કેટલું ?
- ૧૫૪) ર. ૩જા એ માણી તો ર. નાનાનું કેટલું ?
- ૧૫૫) ૦ા મણ ૨ શેરના ર. ૧)ના તો ૮૦ મણના કેટલા રૂપીઆ ?
- ૧૫૬) ર. ના ડઝન તો ર. ૨૨ા ના કેટલા ડઝન ?
- ૧૫૭) ર. ૨ાએ શેર તો ૧ા પાશેરનું શું ?
- ૧૫૮) ર. ૦)નાની ૩ કેરી તો ૧૪ કેરીનું શું ?
- ૧૫૯) ર. ૧૬) એ મણ તો શેર નાનાનું શું આપવું ?
- ૧૬૦) ર. ૧૯) એ મણ તો શેર નાનાનું શું ?
- ૧૬૧) ૨ ડઝન ૫ નંગના ર. ૫ાના તો ડઝનનું શું ?
- ૧૬૨) નાા કળશીના ર. ૩૧ા તો ર. ૩નાનાનું કેટલું ?
- ૧૬૩) ર. ૩૧ાના માણી તો ર. જાનાનાનું કેટલું ?
- ૧૬૪) ર. ૧૧:૭) ભાર તો ર. ૧ાનાનાનું કેટલું ?

૬૬] આથી ચોપડીના અર્થ સાદા સાત આના.

- ૧૬૫) ૩. ૫૬ા નું ૧ાા ખાંડી તો ૦ાા મણુ ૭ા શેરનું શું ?
- ૧૬૬) ૩. ૪૫) ઓસ તો ૨ાા ડઝન ૪ નંગનું શું ?
- ૧૬૭) ૩. ૭૫) હજાર તો ૧૨૫ નંગનું શું ?
- ૧૬૮) ૩. ૧)માં ૩ મણુ ધર્ઢ દળાય તો ૩. ૦ાામાં કેટલા દળાય ?
- ૧૬૯) ૩. ૨)નું મીઠું ૨ાા માસ ૫ દિવસ ચાલે તો એ આનાનું કેટલો વખત ચાલે ?
- ૧૭૦) ૩. ૧)નું ૩ ગજ તો ૩. ૦)નું કેટલું ?
- ૧૭૧) ૨ા ગજના ૩. ૧)તો ૦ા ગજ ૧ા તસુનું શું ?
- ૧૭૨) ૩. ૨૮ાા તોલો તો ૨૮ાા તોલાનું શું ?
- ૧૭૩) ૩. ૧૨ આનાની તેરીએ ૩. ૧૫)નું ૧૦ માસનું વ્યાજનું શું ?
- ૧૭૪) ૩. ૧૨ાાના ૧૦૦ નાળિએર તો ૩. ૯)નાં કેટલાં ?
- ૧૭૫) ૩. ૭ાા તોલો તો ૭ાા વાલ ૦ાા રતીનું શું ?
- ૧૭૬) ગાલ્લી જુવારના ૩. ૧૩૫) તો ૩. ૧૧ાાની કેટલી ?
- ૧૭૭) ૮ રમાલના ૩. ૨પા તો ૩. ૧પાાના કેટલા રમાલ ?
- ૧૭૮) ૩. ૭૮)ની ખાંડી તો ૧૨ મણુનું શું ?
- ૧૭૯) ૩. ૭૨ાા એ ખાંડી તો ૩ાા મણુનું શું ?
- ૧૮૦) ૩ મણુના ૩. ૧૨ાા૦ તો ખાંડીનો ભાવ શો ?
- ૧૮૧) ૩. ૩૫)માં ૩ રીમ કાગળ આવે તો ૩. ૦ાાના કેટલા આવે ?
- ૧૮૨) ૨ાાએ મણુ વેગણ મળે તો ૩. ૦ાાના કેટલા આવે ?
- ૧૮૩) ૩. ૧) નું ૦ાા શેર ધી મળે તો ૩. ૦ાાનું કેટલું આવે ?
- ૧૮૪) ૩. ૧)ની ૧ાા શેર બરણી મળે તો ૧ાા પાશેરનું શું ?
- ૧૮૫) ૩ શેર સોપારીનો ૩. ૧) તો ૩. ૧ા-૧ પાછની કેટલી ?
- ૧૮૬) ૧૦૦) પેનનો ૩. ૧ા- તો ૩. ૦ાાની કેટલી ?
- ૧૮૭) ૧ાા મણુ ૫ શેરના ૩. ૧)ના તો ૩ા મણુનું શું ?

પાંચમા ઘોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના. [૬૭

- ૧૮૮) ૩. ૯૩૧૧નું ૨૫૦ ગજ તો ૩. ૦૧૧૧નું કેટલું ?
- ૧૮૯) ૩. ૩૧૧નું ૧૫૦ ગજ તો ૩. ૩)નું કેટલું ?
- ૧૯૦) ૩. ૧૧૧૧ના ૧૫ નંગ તો કુંડીનું ? સેંકડાનું શું ?
- ૧૯૧) ૩. ૨)ની આમલી વરસ ચાલે તો ૩. ૮)ની પાછની કેટલો વખત ચાલે ?
- ૧૯૨) ૪મહીનામાં ૩. ૧૧૧ની સોપારી ખપે તો ૫ દિવસમાં કેટલાની ખપે ?
- ૧૯૩) ૩. ૭૧ શેર ધીના ૩. ૧૦) તો ૩. ૦૧ નું કેટલું ?
- ૧૯૪) ૩. ૦)નામાં ૨ પેનસીલ મળે તો ૩. ૧૧૧માં કેટલી આવે ?
- ૧૯૫) ૩. ૬૭૧ ના મહીના લેખે ૩. ૨૦૧ કેટલા દિવસના મળશે ?
- ૧૯૬) ૩. ૫) માટે ૩ દિવસ નોકરી કરવી તો ૩. ૪૫) માટે કેટલા દિવસ કરવી ?
- ૧૯૭) ૩. ૧૨૧નું ૨૧૧ મળુ તો ૩. ૦)નું કેટલું ?
- ૧૯૮) ૨૧ મળુ કારેલાના ૩. ૫૧૧ તો ૨૧ ખાંડીનું શું ?
- ૧૯૯) ૩. ૧૨૧ની ૧૧૧ વાર ખનાત મળે તો ૩. ૧૧૧ની કેટલી આવે ?
- ૨૦૦) ૩. ૧)માં ૦૧૧ શેર ધી આવ્યું તો ૩. ૦)નું કેટલું ધી આવશે ?
- ૨૦૧) ૩. ૩૭૧નું માણી તો ગાલીનું શું ? ૩. ૧૫૧નું કેટલું આવે ?
- ૨૦૨) આઠ આનાની તેરીખે ૩. ૩૫)નું ૫ માસનું વ્યાજ શું ?
- ૨૦૩) ૬ ટકા લેખે ૩. ૩૫)નું ૫ માસનું વ્યાજ શું ?
- ૨૦૪) ૬ આનાની તેરીખે ૩. ૬૫૦)નું ૨૧ વરસનું વ્યાજ શું ?
- ૨૦૫) ૮ પાછની ૨ દીવાસળીની પેટી મળે તો ૩. ૪)ની કેટલી આવે ?
- ૨૦૬) ૩. ૧૫૦)નું વરસ તો ૩ માસ ૩ દિવસનું શું ?
- ૨૦૭) ૩. ૭૫) નો મહીનો ૨૮ દિવસનું શું ? ૩. ૧૫) માટે કેટલા દિવસ નોકરી કરવી ?
- ૨૦૮) ૩. ૭૧૧૧ નો મહીનો તો ૨૪ દિવસનું શું ?
- ૨૦૯) ૩. ૨)નાં ૩ મળુ તો ૩. ૩૩૧માં કેટલા મળુ આવશે ?
- ૨૧૦) ૩. ૧૧માં ૫ દિવસ તો ૩. ૩૬) માં કેટલા મહીનો ?

૬૮૧ ત્રીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” અઢી આના.

- ૨૧૧) રૂ. ૫૧૦એ ખાંડી તો ૩. ૬૦૦નું કેટલું આવે ?
- ૨૧૨) રૂ. ૪૬૦૦નું મહીનો તો ૭ દિવસનું શું ?
- ૨૧૩) રૂ. ૬૧૦૦નું મહીનો તો ૧૭ દિવસનું શું ?
- ૨૧૪) દર પૌંડે ૪ પેન્સ પ્રમણે ૭૦૦ પૌંડ કર ભરે છે તેની કુલ આવક કેટલી અને ચોકખી આવક કેટલી ?
- ૨૧૫) રૂ. ૮૭૦એ હજાર તો ૧૨૫ નંગનું શું ?
- ૨૧૬) રૂ. ૬૨૦એ હજાર તો ૮૭૫ નંગનું શું ?
- ૨૧૭) રૂ. ૩૧૦એ હજાર તો ૬૨૫ નંગનું શું ?
- ૨૧૮) રૂ. ૯૩૦એ હજાર તો ૦૦ સેંકડાનું શું ?
- ૨૧૯) રૂ. ૫૭) ઉપર રૂ. ૧) કર આપવો પડે તો એ લેખે રૂ. ૧૯) કર કેટલી પેદાશ પર આપવા પડે ?
- ૨૨૦) એક રૂપીએ ચાર પાઇ કર આપતાં મારી પાસે રૂ. ૪૭) ની ચોકખી પેદાશ રહે તો કુલ પેદાશ કેટલી ? અને કર કેટલો ભર્યો ?
- ૨૨૧) આઠ આનાની તેરીએ રૂ. ૭૫)નું ૫ માસનું વ્યાજ શું ?
- ૨૨૨) રોજ રૂ. ૦૦નું શાક જોઈએ તો વરસમાં કેટલાનું શાક જોઈએ ?
- ૨૨૩) ૩ ગજ દોડીનો રૂ. ૧) તો રૂ. ૦ની કેટલી આવે ?
- ૨૨૪) રૂ. ૭૫)એ ખાંડી તો ૩ મણનું શું ?
- ૨૨૫) રૂ. ૬૦૦૦ ખાંડી તો ૩ મણનું શું ?
- ૨૨૬) ૧૨ બિખારીને રૂ. ૧) આપ્યા તો એ લેખે ૭ બિખારીને શું આપવું ?
- ૨૨૭) રૂ. ૧૫૦નો પગારદાર જુલાઈ માસમાં ૭ દિવસ ગેરહાજર રહ્યો તો એ માસમાં તેને શું મળશે ?
- ૨૨૮) રૂ. ૪૮)એ ખાંડી તો ૬૦૦ મણ ૫ શેરનું શું ?
- ૨૨૯) રૂ. ૧૬૦નો મહીનો તો ૨૦ દિવસનું શું આપવું ?

સમાપ્ત.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ કૃત.

આળપોથીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક”

આળવર્ગનો
મુખગણિતશિક્ષક
દોઢ આનો.

સર્વ હક્ક સ્વાધીન.

ફેબ્રુઆરિ
સને ૧૯૨૯.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

‘મુખગણિત શિક્ષક’ વગેરેના કર્તા. શાહપોર-મુરત.

કિંમત રૂ. ૦-૨-૦ પોસ્ટેજ બુદ્.

—: અધાપિ બહાર ન પડેલી એવી :—

પ્રશ્નોત્તરમાળા.

ગુજરાતની સાં ભૂગોળની ત્રણ આના.

મુંબઈ ઈલાકાની ભૂગોળની સાંડાચાર આના.

હિંદુસ્તાનની સાં ભૂગોળની ચાર આના.

ડિક્ટેશન શીખવા શીખવાનું અપૂર્વ સાધન જેમાં:—

૧] પાઠવાર અઘરા શબ્દો.

૨] જોડણીના એકજ સરખા નિયમવાળા શબ્દો.

૩] કઠિન મળતા શબ્દોની તારવણી.

૪] જોડાક્ષર. ૫] મળતા જોડાક્ષર.

૬] પરીક્ષાના ડિક્ટેશનમાં આવનાર શબ્દો.

બાળવર્ગીનો	૦-૨-૦	ત્રીજો	૦-૩-૦	} ડિક્ટેશન શિક્ષક
પહેલીનો	૦-૨-૬	ચોથીનો	૦-૪-૦	
બીજો	૦-૩-૦	પાંચમીનો	૦-૪-૦	

“મુખગણિત શિક્ષક”

બાળવર્ગનો	૦-૨-૦	ત્રીજો ધો.નો	૦-૨-૬
પહેલા ધો.નો	૦-૧-૬	ચોથા ધો.નો	૦-૪-૦
બીજા ધો.નો	૦-૨-૦	પાંચમા ધો.નો	૦-૪-૦

છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

“મુખગણિત શિક્ષક” વગેરેના કર્તા. શાહપોર-સુરત.

મુંબઈ ઈલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૫૫ આના.

